

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká Fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Pešková

**Analýza toků a determinantů remitencí ze zemí Perského
zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie**

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.

OLOMOUC 2017

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je popsat a analyzovat toky a determinanty remitencí plynoucích ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie. Práce se v první kapitole zaměří na teorii remitencí a determinantů, které je ovlivňují, a dále na stručnou charakteristiku vybraných geografických regionů. Druhá kapitola je věnována zkoumání a deskripci trendů v tocích remitencí mezi zeměmi uvedených regionů. V poslední kapitole jsou analyzovány determinanty ovlivňující výši remitencí ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie. V práci bylo zjištěno, že výše zmíněné remitenční toky jsou objemově velmi významné. Tři čtvrtiny remitencí odeslaných do jižní a jihovýchodní Asie přišly z šesti zemí GCC. Nachází se zde důležité remitenční koridory s nejnižšími náklady na transfer remitencí na světě. Významnými determinanty jsou dle vícenásobné regresní analýzy podíl migrantů z cílové země ve zdrojové zemi, obrat společného obchodu, náklady na transfer remitencí a HPD per capita v cílových zemí remitencí.

Klíčová slova

Remittance, jižní a jihovýchodní Asie, země Perského zálivu, determinanty, regresní analýza

Abstract

The aim of the Bachelor thesis is to describe and analyse flows and determinants of remittances flowing from the Gulf States to the South and Southeast Asia. The work firstly focuses on a theory of remittances and a theory of remittance determinants. It also briefly describes characteristic of the selected regions. Second chapter is dedicated to the analysis and description of the trends of remittance flows in the chosen area. Eventually in the last chapter the determinants of the remittance flows are searched using a regression analysis. It was found that remittance flows described above are significant. Three quarters of all remittances sent to South and Southeast Asia came from the six GCC countries. There are also important remittance corridors with the lowest transfer costs in the world. Important determinants of remittances are according to the regression analysis share of migrants in the countries of remittance origin, common trade, the costs of remittance transfers and GDP per capita of destination countries.

Keywords

Remittances, South and Southeast Asia, the Gulf States, determinants, regression analysis

Prohlašuji, že jsem bakalářkou práci *Analýza toků a determinantů remitencí ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie* napsala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Libenicích, dne 13. 4. 2017

.....

Michaela Pešková

Děkuji Ing. Mgr. Jaromíru Harmáčkovi, Ph.D. za cenné rady a vstřícnost při vedení mé bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela PEŠKOVÁ**
Osobní číslo: **R14038**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Analýza toků a determinantů remitencí ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie.**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je popsat a analyzovat toky a determinanty remitencí plynoucích ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie. Práce se v první kapitole zaměří na teorii remitencí a determinantů, které je ovlivňují, a dále na stručnou charakteristiku vybraných geografických regionů. Druhá kapitola je věnována zkoumání a deskripci trendů v tocích remitencí mezi zeměmi uvedených regionů. V poslední kapitole jsou analyzovány determinanty ovlivňující výši remitencí ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

AHSAN, A. et al. 2014. International Migration and Development in East Asia and the Pacific. The World Bank: Washington DC. 222 s. ISBN 978-0-8213-9649-0
KAMRAV, M. a Z. 2012. BABAR, eds. Migrant Labour in the Persian Gulf. Hurst & Co.: London. 233 s. ISBN 978-1-84904-210-9
MAIBO, S. M. et al. 2005. Migrant Labor Remittances in South Asia. The World Bank: Washington DC. 83 s. ISBN 0-8213-6183-X
UNDP. Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty 2011. Chapter 4: Remittances. Bureau for Development Policy: New York, 293 s. ISBN 978-92-1-126333-6
THE WORLD BANK. Migration and Remittances Data. In: WorldBank.org [online]. Data last updated Apr-2016.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **6. května 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2017**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébert, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 6. května 2016

Obsah

Seznam tabulek.....	9
Seznam grafů.....	9
Seznam zkratk.....	10
Úvod.....	11
Cíle a metody práce.....	12
1. Teorie problematiky remitencí a vybraných regionů.....	14
1.1. Remitence v kontextu rozvoje.....	14
1.2. Faktory ovlivňující remitenční toky.....	19
1.3. Charakteristika vybraných regionů.....	21
1.3.1. Oblast Perského zálivu.....	21
1.3.2. Oblast jižní a jihovýchodní Asie.....	21
2. Remitenční toky v zemích Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asii.....	24
2.1. Státy GCC jako zdrojové země.....	27
2.1.1. Remitenční toky ze Saúdské Arábie.....	28
2.1.2. Remitenční toky ze Spojených arabských emirátů.....	29
2.1.3. Remitenční toky z Kataru.....	30
2.1.4. Remitenční toky z Kuvajtu.....	31
2.1.5. Remitenční toky z Bahrajnu.....	32
2.1.6. Remitenční toky z Ománu.....	33
2.2. Příjemci remitencí v jižní a jihovýchodní Asii.....	35
3. Deteminanty toků remitencí ve vybrané oblasti.....	38
3.1. Proměnné použité v analýze.....	39
3.2. Výsledky vícenásobné regrese.....	42
3.3. Diskuse regresních výsledků a limity analýzy.....	44
Závěr.....	46
Seznam literatury.....	48

Seznam tabulek

Tabulka 1 Remitenční toky ze zemí GCC v roce 2015	27
Tabulka 2 Významné remitenční toky Saúdské Arábie	29
Tabulka 3 Významné remitenční toky Spojených arabských emirátů	30
Tabulka 4 Významné remitenční toky Kataru	31
Tabulka 5 Významné remitenční toky Kuvajtu	32
Tabulka 6 Významné remitenční toky Bahrajnu	33
Tabulka 7 Významné remitenční toky Ománu	34
Tabulka 8 Země s největším podílem remitencí ze zemí GCC	36
Tabulka 9 Země s největším podílem remitencí na HDP	37
Tabulka 10 Vysvětlující proměnné	40
Tabulka 11 Výsledky regresní analýzy	42

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj trendu objemu globálních remitencí (v mld. USD) mezi lety 1970 – 2015	24
Graf 2 Vývoj trendů remitenčních toků ve státech jižní a jihovýchodní Asie od roku 1990 do roku 2015	25
Graf 3 Remitenční toky (v USD) v jižní a jihovýchodní Asii v přepočtu na obyvatele od roku 1990 do roku 2015	25
Graf 4 Podíl migrantů na celkové populaci států v roce 2015	26

Seznam zkratek

ASEAN	<i>Association of South East Asian Nations</i> – Sdružení národů jihovýchodní Asie
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i>
GCC	<i>Persian Gulf Cooperation Council</i> – Rada pro spolupráci v Perském zálivu
GLLM	<i>Gulf Labour Markets and Migration</i>
HDP	hrubý domácí produkt
ODA	<i>Official Development Assistance</i> – Oficiální rozvojová pomoc
OSN	Organizace spojených národů
SAARC	<i>South Asian Association for Regional Cooperation</i> – Jihoasijské sdružení pro regionální spolupráci
SAE	Spojené arabské emiráty
UN	<i>United Nations</i> – Organizace spojených národů
USD	<i>United States Dollar</i> – americký dolar

Úvod

Remittance od emigrantů se v současné době stávají významným příjmem financí zvláště v zemích s nízkým nebo nižším středním příjmem. Rodině emigranta mají zajistit pravidelný příjem v podobě části jeho platu a snížit tak rizika spojená s fluktuací ostatních příjmů do rodinného rozpočtu. Pro mnoho domácností jsou finance v podobě remitencí zásadním příjmem. Nenadálý pokles takto významného příjmu pak může rodinu dovést až na pokraj chudoby. Objem remitenčních toků ve světě se neustále zvětšuje a v současnosti již několikanásobně převyšuje objem oficiální rozvojové pomoci (ODA). Je tedy zjevné, že musí ovlivňovat ekonomiky jak hostitelských zemí, tak zemí, jež remittance přijímají.

Do oblasti jižní a jihovýchodní Asie mířila v roce 2015 třetina světových remitencí. Pro tuto oblast jsou nejbližším ekonomicky bohatým regionem země Perského zálivu. A právě tam mří velká většina jihoasijských migrantů. Ze šesti zemí Perského zálivu přišla do oblasti jižní a jihovýchodní Asie bezmála polovina všech přijatých remitencí. Pro jihoasijský region jsou tak země kolem Perského zálivu významnými cílovými zeměmi a zdroji remitencí. Cílem práce je proto popsat a analyzovat toky remitencí mezi zeměmi Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asie a určit jejich determinanty.

První část práce předloží teoretické vymezení pojmu remittance, a to převážně s ohledem na rozvojový kontext. Budou popsány vlivy remitencí na obyvatele zemí přijímajících remittance, způsoby transferu remitencí a náklady na jejich samotný převod. Dále budou kompilací zdrojů stanoveny teoretické determinanty remitenčních toků, které budou v poslední kapitole ověřovány na konkrétním regionu Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asie. Tento region bude v další podkapitole první kapitoly pro statistické účely přesně vymezen a charakterizován. Druhá kapitola se zaměří na statistické charakteristiky remitenčních toků transferovaných ze zemí Perského zálivu do oblasti jižní a jihovýchodní Asie. Zkoumána bude především jejich výše a podíl na HDP jak zdrojových zemí, tak cílových zemí. Následně budou vypočítány remittance jednotlivých zemí a jejich poměry vzhledem k remitencím odeslaných z ostatních zemí Perského zálivu či vzhledem k remitencím z celého světa. Dále budou například hledány nejvýznamnější remitenční koridory vybrané oblasti, které budou porovnány s koridory migračními. Na závěr se bakalářská práce zaměří na zjištění determinantů, které ovlivňují výši zasílaných remitencí právě z regionu zemí GCC do zemí jižní a jihovýchodní Asie. Pro identifikaci determinantů a jejich vlivu bude použit statistický software STATA, v němž bude provedena regresní analýza.

Cíle a metody práce

Cílem bakalářské práce je analyzovat toky a determinanty remitencí mezi zeměmi Perského zálivu na jedné straně (odesílatelé remitencí) a zeměmi jižní a jihovýchodní Asie na straně druhé (příjemci remitencí). Ke splnění cíle práce přispěje zodpovězení následujících výzkumných otázek:

1. *Jaké jsou teoretické determinanty ovlivňující remitenční toky?*
2. *Jaké jsou trendy remitenčních toků odeslaných ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie?*
3. *Jaké jsou determinanty ovlivňující remittance ze zemí Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie?*

K řešení první otázky je použita metoda literární rešerše relevantní teoretické a empirické literatury a následné syntézy získaných poznatků. První část práce tak předkládá teoretické determinanty remitencí, ale i teorii problematiky remitencí a v neposlední řadě charakteristiku vybraných oblastí. Shromážděné informace jsou dále potřebné pro praktickou část práce, která z nich vychází.

Druhá výzkumná otázka se již přímo zaměřuje na vybrané regiony. Řešena je metodou rozboru a analýzy získaných numerických údajů a jejich prezentací v tabulkách a grafech. Jedná se o konkrétní statistické charakteristiky remitenčních toků transferovaných ze zemí Perského zálivu do oblasti jižní a jihovýchodní Asie.

Pro řešení poslední otázky byla využita metoda regresní analýzy průřezových dat. Regresní analýza byla použita za účelem zjištění determinantů, které ovlivňují výši zasílaných remitencí právě z regionu zemí GCC do zemí jižní a jihovýchodní Asie.

Bakalářská práce vycházela z vázaných knih, článků z časopisů, reportů, factbooků, výročních zpráv, migračních profilů, internetových článků i internetových stránek organizací (Světová banka, OPEC, UN, GLLM). Velmi důležitým zdrojem byla pro tuto práci statistická databáze Světové banky, která je kompletně celá veřejně dostupná.

V práci použité tabulky a grafy byly vytvořeny autorkou na základě dat Světové banky. Anglické termíny jsou v textu vyznačeny kurzívou a jsou doplněny českým překladem. Dále jsou v textu kurzívou vyznačeny řádně označené přímé citace. Poznámky pod čarou slouží k doplnění textu.

Analytická část práce zabývající se remitenčními toky mezi státy ve vybrané oblasti vycházela především z posledních dostupných dat Světové banky, nejnovějších migračních profilů od Organizace spojených národů a reportů organizace Gulf Labour Markets and Migration.

Pro regresní analýzu byla použita data Světové banky, která byla co nejméně kombinovaná s jinými daty, konkrétně daty od UN pro proměnnou označující bilaterální stavy migrantů pro rok 2015. Data nebyla zbytečně kombinována, aby nedocházelo k velkým odlišnostem v hodnotách převážně z důvodu rozdílné metodologie jednotlivých organizací.

Přetrvávajícím problémem při analýze remitencí je nedostupnost, resp. nedostatek dat. Zejména údaje pro bilaterální remitenčními toky jsou obtížně dostupné, Světová banka je zveřejňuje teprve posledních 6 let. Podobně také data pro bilaterální migraci jsou k dispozici pouze za roky 2013, 2010 a potom průměr za roky 1960–2000.

V potaz je třeba také vzít spolehlivost dat. Uveřejněná data Světové banky jsou odhady, které vypočítávají experti¹ na základě dat sesbíraných Mezinárodním měnovým fondem. Vytvoření odhadů je potřebné pro vyjádření reálnější situace, protože část migrantů se pohybuje v zemi, odkud zasílá remittance, ilegálně a remittance zasílá domů pouze neoficiálními cestami.

Data bilaterálních toků remitencí, HDP per capita a bilaterálních stavů migrantů byla pro účely regresní analýzy zprůměrována za období 2010–2015. Data byla získávána celkem pro 24 asijských zemí. Šest z nich patřilo do organizace GCC, dalších 18 patřilo do regionu jižní a jihovýchodní Asie. Za účelem práce s bilaterálními daty bylo vytvořeno 108 párů (6 odesílatelů remitencí krát 18 příjemců remitencí). Při ideální situaci, kdy by byla dostupná všechna data, by celkový výchozí dataset párů násobených proměnnými čítal 1944 číselných údajů. Ve skutečnosti bylo finálních položek pouze 1688, chybějících položek bylo tedy 256. K tomuto počtu chybějících dat přispěla především málo zastoupená proměnná vyjadřující náklady na transfer remitencí, která byla u Světové banky dohledatelná pouze pro nejvýznamnější remitenční koridory převážně jen do Indie, Bangladéše nebo na Filipíny a Srí Lanku.

¹ Na základě metodologie, kterou sestavili Ratha a Shaw (Ratha a Shaw, 2007).

1. Teorie problematiky remitencí a vybraných regionů

Následující kapitola shrnuje teoretické poznatky potřebné pro analytickou část bakalářské práce. První část kapitoly předkládá teorie a dělení remitencí, dále pak uvádí přínosy ale i negativní dopady pro státy přijímající remitence, a to hlavně s ohledem na rozvojovou problematiku.

Ve druhé části kapitoly jsou na základě kompilací zdrojů určené teoretické determinanty, jejichž vliv bude později ověřován regresní analýzou na základě dat vyjadřujících ekonomické a demografické vztahy mezi regiony Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asii.

Poslední část kapitoly podrobněji představí zájmový region jižní a jihovýchodní Asie a oblast Perského zálivu. Vybrané regiony byly zvoleny pro zásadní remitenční toky ze zemí Perského zálivu jako zdrojových zemí do států jižní a jihovýchodní Asie. Tyto asijské státy patří mezi největší příjemce remitencí na světě a podstatná část z nich je právě z bohatých zemí Perského zálivu.

1.1. Remittance v kontextu rozvoje

Remittance jsou převody financí nebo zboží zaslané migranty ze země, kde pobývají a pracují (zdrojové), do země svého původu (Stojanov a Novosák, 2008), tedy cílové země pro remitence. Migranti tak posílají část příjmu své rodině nebo přátelům, kteří s nimi naloží, jak nejlépe mohou, aby využití vyhovovalo jejich konkrétním potřebám (UNDP, 2011). Nejvýrazněji remitence zasahují do ekonomik zemí s nízkým nebo s nižším středním důchodem. Část remitencí směřuje do rozvinutých zemí s vysokým důchodem, ale závislost těchto zemí na nich je menší (UNDP, 2011).

Podle Mezinárodního měnového fondu (IMF, 2009) jsou osobní remitence (*personal remittances*) tvořeny dvěma hlavními složkami, kterými jsou osobními převody (*personal transfers*) a zaměstnanecké kompenzace (*compensation of employees*). Další složkou jsou pak kapitálové převody mezi domácnostmi (*capital transfer between household*), které vyjadřují transfery mezi domácnostmi obývanými rezidenty a domácnostmi obývanými nerezidenty². Pokud migranti zůstávají v zahraničí rok a déle a zasílají remitence rodině či komukoliv jinému v zemi původu, jedná se o osobní převody. Pokud pracují v cizině kratší dobu, jejich finance odesílané domů se nazývají zaměstnanecké kompenzace (Stojanov et al., 2011). Do celkových

² Data vyjadřující kapitálové převody mezi domácnostmi jsou však prakticky nezjistitelná (Ratha et al., 2016).

remitencí (*total remittances*) jsou pak navíc zahrnuty sociální příspěvky (*social benefits*), které zahrnují příspěvky od firem, vlád nebo neziskových organizací (IMF, 2009).

Remittance lze klasifikovat podle různých kritérií. Carling (2005) rozlišuje remittance na základě odesílatelů a příjemců remitencí. Celkem tak rozlišuje sedm kategorií. První kategorií tvoří – osobní vklady nebo investice, u kterých si sám migrant určuje, zda budou finance využity například na spotřebu, nákup půdy nebo nemovitosti, investici do obchodních aktivit nebo jako úspory. Druhou a nejčastější kategorií jsou transfery v rámci rodiny, kdy si o využití remitencí rozhodují sami příjemci. Remittance jsou zasílány většinou pravidelně a slouží k podpoře rodinných příslušníků. Dále pak jde o charitativní dary, kolektivní investice do rozvoje, daně a odvody, důchody a transfery sociálního zabezpečení.

Specifickým způsobem dělení jsou kategorie dle motivů migranta pro zasílání remitencí. Tímto způsobem je vyčlenili Amuedo-Dorantesová et al. (2005) do pěti skupin, jimiž jsou:

- remittance zasílané z důvodu empatie vůči rodině, která zůstala v zemi původu
- remittance určené k navýšení rozpočtu rodiny
- remittance, které se uchovávají pro budoucí investice
- remittance jako nástroj zachování kladných vztahů s rodinou
- remittance sloužící k zaplacení dluhů, které vznikly kvůli emigraci.

Důležitost remitencí je stále viditelnější. Například jejich objem každoročně rapidně vzrůstá. Zatímco v roce 1995 bylo celosvětově odesláno 56 mld. USD (UNDP, 2011), o 25 let později již necelých 553 mld. USD. Oproti roku 2010 vzrostla hodnota remitencí za 5 let ze skoro 412 mld. o 34 %. (Ratha, 2016). Region jižní a jihovýchodní Asie patří ve statistikách Světové banky a Organizace spojených národů do asijsko-pacifického regionu. Právě růst objemu remitencí v asijsko-pacifickém regionu byl mezi lety 1995 a 2010 největší. Vzrostl o 763 % z 21 mld. USD v roce 1995 na 177 mld. USD v roce 2010 (UNDP, 2011).

Je však třeba vzít v úvahu, že celková hodnota remitenčních toků je pravděpodobně mnohem vyšší, než uvádí statistiky. Mezinárodní instituce jsou schopny monitorovat pouze oficiální toky remitencí. Světová banka (World Bank, 2010) i Mezinárodní měnový fond (IMF, 2009) se shodují na tom, že celková hodnota remitencí včetně těch, které jsou transferovány neoficiálně, může být až o 50 % vyšší než ve statistikách. Neformálních převodů financí využívají migranti hlavně z důvodu snížení nákladů – netýká se jich tak zdanění, poplatky za převod do cizí měny ani platba poplatku ze zasílané částky (Stojanov a Novosák, 2008). Důvodem pro použití neformální cesty předání remitencí je také nedostupnost

formálních institucí zprostředkovávajících remitence a pro nelegální migranty také kvůli anonymitě (UNDP, 2011). Bryndová (2016: nestránkováno) říká, že: „peníze putují prostřednictvím známých, řidičů autobusů nebo kurýra pro dopravu peněz. Tyto způsoby mohou být přijatelnější díky nižší ceně, rychlosti nebo anonymitě, mohou být nicméně také méně spolehlivé.“

Zaslat remitence oficiální cestou lze, podle Bryndové (2016) prostřednictvím specializovaných společností (např. Western Union, Chequepoint, First Remit, Money Gram či Travelex Money Transfer), převodem na účet, poštou apod. Poplatky za transfer remitencí jsou ale regresivní, což znamená, že migranti posílající menší částky zaplatí na poplatcích vzhledem k zasílané částce nejvíce. Je však třeba říct, že v poslední době se tyto poplatky díky zvyšující se konkurenci zprostředkovávajících institucí ustálily na nižších hodnotách než například před deseti lety (Ratha, 2007). Dle *Factbooku* Světové banky (Ratha et al., 2016) byly v roce 2015 průměrné náklady transferu remitencí 8 % ze zasílané částky, což činí stále velký podíl z příjmů migrantů. Vysoké náklady oficiálních způsobů remitování tak napomáhají rozmachu neoficiálních cest k převodu peněz (Stojanov a Novosák, 2008). Udržitelné rozvojové cíle se proto snaží o snížení nákladů na transfer na maximální limit 3 % (Ratha, 2016). Pokud by k takovému poklesu došlo, znamenalo by to podporu iniciativy migrantů k odesílání remitencí do své domoviny a motivovalo by je to k používání oficiálních cest pro transfer remitencí.

Jedním z řešení by mohlo být rozšíření funkcí platebních karet nebo mobilů, které by ulehčily a zlevnily transferování remitencí (Mohapatha et al., 2010). Fungujícím příkladem je Bangladéšský mobilní operátor Banglalink, který od roku 2010 nabízí službu převodu remitencí k partnerským bankám přes mobilní zařízení. Remitence jsou uloženy v tzv. „mobilní peněženče“ (*mobile wallet* nebo *e-wallet*) a je možné je kdykoliv vybrat ze zhruba tisíce bankomatů v Bangladéši nebo jimi zaplatit přes internet. Tato služba zajišťuje jednodušší přístup k penězům zejména pro venkovské obyvatelstvo, které jinak nemá přístup k bankovním službám. Navíc zkracuje čas převodu peněz ze současných 4–5 dní na pouze jeden den (Stojanov a Novosák, 2008).

Hodnota remitencí v současnosti třikrát překročila objem oficiální rozvojové pomoci (ODA) (World Bank, 2014) a vyrovnala se i objemu přímých zahraničních investic (FDI). Na rozdíl od přímých zahraničních investic nebo oficiální rozvojové pomoci jsou ale výhodou remitencí jejich vcelku stabilní vývoj (UNDP, 2011). Další výhodou remitencí oproti výše zmíněným finančním tokům je jejich přesné zacílení k potřebným, finance jsou tedy využity alespoň na zvýšení spotřeby (popř. investice) domácností, přičemž není třeba započítávat

vedlejší náklady, které k podpoře rozvoje nepřispívají³ (Stojanov a Novosák, 2008). V rozvojových zemích remitence navíc redukuje dopady externích šoků na ekonomiky. Zatímco po celosvětové ekonomické krizi v roce 2008 klesly FDI o 40 %, pokles remitencí byl pouze mírný, o 5,5 % (Mohapatha et al., 2010). Navíc v asijsko-pacifickém regionu došlo navzdory predikovanému poklesu k 2% nárůstu objemu remitencí. Míra odolnosti vůči externím šokům je tedy závislá na hostitelských zemích, kterými byly v případě asijsko-pacifického regionu mimo jiné země Perského zálivu, jichž se (až na výjimky) ekonomická krize roku 2008 nedotkla tak výrazným způsobem jako jiných částí světa.

Remitence také fungují jako účinný nástroj na snižování chudoby, protože přímo zvyšují příjmy chudých domácností, které je v ideálním případě využijí tam, kde jsou nejvíce třeba. Není tedy třeba složitý proces alokování potřeb a následné, ne vždy úspěšné, „prokapávání“ financí od institucí k nejhudším. Stojanov a Novosák (2008) ale zdůrazňují, že nesmí být používány na okázalou spotřebu a mají být vhodně investovány.

Ratha (2007) přikládá vlivu remitencí na snížení chudoby značný význam a připisuje jim přibližně 6% snížení chudoby v Bangladéši a až 5% snížení v Nepálu. Příliv remitencí je také spojen s nárůstem investic domácností do vzdělávání, zdraví a podnikání. Průzkum, který proběhl na Srí Lance, ukázal, že rodiny, jež mají jako jeden z příjmů remitence, častěji investují do školného svých dětí a tyto děti mají vyšší míru úspěšnosti ve škole. (UNDP, 2011).

Pokud dojde k propadu ekonomiky v důsledku ekonomických šoků, přírodních katastrof nebo válečných konfliktů jsou remitence jako významný stabilní příjem schopny zmírnit negativní dopady (Kapur, 2004). Dále jako soukromý kapitál mohou podpořit ekonomický rozvoj, zvláště pokud jsou správně investovány, například na nákup lokálních produktů (Ratha, 2007). Takto investované remitence se projeví jako přínos v podobě zvedajícího se zisku obchodníků v místní komunitě (Bryndová, 2016). Z makroekonomického hlediska pomáhají remitence zvyšovat produkci jak zvýšením spotřeby, tak i investicemi do bydlení, zdraví a výživy, čímž zvýší i svou produktivitu a podpoří tak ekonomický růst (UNDP, 2011).

Remitence s sebou mohou přinášet jak výše zmíněná pozitiva, tak i mnohá negativa. Některá z nich zmiňuje Bryndová (2016, nestránkováno), patří mezi ně: *„snižování nabídky práce ze strany financovaných domácností, (...) podpora teroristických aktivit a kriminální*

³ Součástí ODA jsou například administrativní náklady ministerstev a agentur, pomoc uprchlíkům, oddlužení, náklady na rozvojové vzdělávání nebo stipendia pro studenty z rozvojových zemí. Tyto finance však ve skutečnosti výrazně nepřispívají k ekonomickému ani jinému rozvoji (Stojanov, Novosák, 2008).

činnosti, (...) odsouvání nezbytných ekonomických reforem, znehodnocení měny v případě prudkého nárůstu objemu remitencí, případně závislost ekonomiky na příjmu z remitencí. “

Dalším fenoménem spojeným s remitencemi a s nimi svázanou migrací je odchod kvalifikované pracovní síly do zahraničí (tzv. *brain drain* – „odliv mozků“). Důvod, proč je *brain drain* brán jako závažný problém, je zejména limitovaná zásoba lidského kapitálu v chudších rozvojových zemích. V roce 2000 byl podíl globálních migrantů s terciálním vzděláním 34,6 %. V poměru k celosvětovému průměru 11,3 % populace se jedná o význačné číslo (Docquier, Marfouk, 2006). Emigrace znamená pro zemi původu ekonomickou ztrátu, zejména pokud je vzdělávání placeno z veřejného rozpočtu (Docquier a Marfouk, 2006). Vinokurová (2006) však dodává, že tyto výdaje se později vrací v podobě remitencí nebo návratem migranta, který se stává pro svou zemi přínosem díky nabytým znalostem a kapitálu (tzv. *brain circulation*) a mnohdy s sebou přináší i nové obchodní vazby.

Zajímavá je myšlenka, kterou předkládá Stojanov a Novosák (2008, s. 68): „že samotná emigrace může spustit spontánní tvorbu lidského kapitálu na základě očekávání, která plynou z potenciálních zisků z migrace vzdělaných osob. Tato očekávání motivují více lidí ke vzdělání, a protože ne všichni z nich migrují, může celkově tvorba znalostí převážit její ztrátu. Takto se odliv mozků (*brain drain*) mění v získávání mozků (*brain gain*) s pozitivními dopady na zdrojovou i cílovou zemi. “

1.2. Faktory ovlivňující remitenční toky

Lueth a Ruiz-Arranzová (2006, s. 3) zdůrazňují, že při tvorbě analýzy determinantů remitencí je třeba brát v potaz tři různé pohledy na proměnné. Zprvce proměnné spojené se cílovou zemí remitencí, zadruhé proměnné, které se vztahují ke zdrojové zemi, ve které migrant pracuje, a do třetice proměnné, které vyjadřují vzájemný vztah obou zemí a jsou těmito proměnnými stejným způsobem ovlivněné.

Jako proměnné vztahující se ke zdrojovým a cílovým zemím mohou být brány odlišné ekonomické úrovně obou skupin států (nejčastěji v podobě HDP per capita) nebo celková populace obou zemí, kvalita institucí apod. Proměnných, které vyjadřují vzájemný vztah obou skupin států, můžeme najít hned několik. Jde například o společnou koloniální historii států, společný obchod mezi zeměmi, společný jazyk, společné náboženství nebo o společnou hranici území, či vzdálenost mezi územími států. Ukazatel, který vyjadřuje vztah států, je i bilaterální počet migrantů mezi zeměmi nebo třeba náklady na převod remitencí přes hranice. (Ahmed a Martínez-Zarzoso, 2015; Lueth a Ruiz-Arranz, 2006; Stojanov a Novosák, 2008)

S remitencemi je nejvíce propojená migrace, která přímo podmiňuje jejich vznik, jelikož remitence jsou finance pocházející od migrantů. V závislosti na počtu migrantů se mění množství a objem remitenčních toků, přičemž tento vztah je pozitivní. Se zvyšujícím se počtem migrantů se zvyšuje hodnota remitencí putujících mezi státy. To, jakou zemi si lidé pro svou ekonomickou migraci volí, závisí na možnostech získání práce – hledají proto země s nízkou nezaměstnaností nebo alespoň nízkou nezaměstnaností v určitém oboru. Důležitá je také absence jazykové bariéry. Záleží také na úrovni mezd, která by měly být znatelně vyšší v porovnání se mzdami v zemi původu migrantů (proto také migranti míří do ekonomicky bohatších států; Ahmed a Martínez-Zarzoso, 2015).

Asociace mezi HDP na obyvatele a remitencemi je taktéž zřejmá, neboť remitence jsou brány jako finanční tok z ekonomicky bohatých zemí do zemí ekonomicky chudých (Stojanov a Novosák, 2008). Lueth a Ruiz-Arranzová (2006, s. 8) přímo říkají, že: „*chudší státy přitahují více remitenčních toků, přičemž větší objem remitencí je posílán z bohatších zemí.*“ Jako alternativní ukazatel vyspělosti států lze použít například rozdíl v průměrných platech. Důležité však je vybrat pouze jeden ukazatel vyjadřující rozdílnou ekonomickou úroveň, aby nedošlo k duplikování vlivu.

Podle Ahmeda a Martínez-Zarzosové (2015) má mít značný vliv na objem remitenčních toků také vzdálenost mezi zeměmi. To vychází z předpokladu, že s každým dalším kilometrem,

který musí migranti překonat, aby se dostali do vybrané země, se snižuje její atraktivita v důsledku rostoucích nákladů. Zvyšující se vzdálenost tak negativně ovlivňuje (snižuje) výši remitencí.

Jak bylo již zmíněno v předchozí části kapitoly, faktorem, který má mít na remitování zásadní vliv, je výše nákladů na přeshraniční transfery peněz. V zemích, kde jsou tyto náklady vysoké, bude méně migrantů, protože se jim nevyplatí posílat remittance právě odtud, v porovnání s ostatními zeměmi, kde jsou náklady výrazně nižší. Vyšší náklady na remitování tedy snižují objemy remitencí. Teorie počítá i s logikou, že pokud jsou náklady na transfer vyšší, oficiální hodnota remitencí je nižší i z důvodu zvýšeného využívání nelegálních nemonitorovaných cest pro přesun financí a zboží přes hranice. (Ahmeda a Martínez-Zarzoso, 2015)

Společné charakteristické rysy mezi zdrojovými zeměmi a zeměmi, kam remittance míří, mají na výši remitencí pozitivní vliv. Pokud mají země shodné kulturní nebo obchodní zázemí, remittance transferované mezi nimi jsou vyšší (Ahmed a Martínez-Zarzoso, 2015; Lueth a Ruiz-Arranz, 2006). Podobně je to s pozitivním vlivem společného náboženství. Pokud je víra ve zdrojové zemi stejná jako v cílové zemi migrace, velké množství migrantů jí dá přednost před zemí s odlišným náboženstvím. Proto spolu země se stejným vyznáním budou sdílet větší množství remitenčních toků.

Teoreticky mají mít na remittance vliv další proměnné, které ale v případě těchto konkrétních regionů a zemí není možné brát v úvahu. Příkladem je společná koloniální minulost, která ale mezi zeměmi jižní a jihovýchodní Asie a zeměmi Perského zálivu neexistuje. S koloniální minulostí také mohou souviset obchodní toky. Dalším společným jmenovatelem v tomto konkrétním regionu nemůže být jazyk. Úředním jazykem všech států GCC je arabština, zatímco v jižní a jihovýchodní Asii je možné najít nepřeberné množství úředních jazyků od hindštiny, malajštiny, indonéštiny, angličtiny, bengálštiny, vietnamštiny, thajštiny, filipínštiny, barmštiny a nepálštiny až po sinhálštinu, tamilštinu, khmérštinu, mandarínštinu, laštinu, urdštinu nebo jazyk dzonga (CIA, 2016). V tomto případě by byl společný jazyk naprosto nevyovídající proměnnou. Často se při zjišťování determinantů remitencí používá dummy proměnná „společná hranice“ (Lueth a Ruiz-Arranz, 2006). K zemím Perského zálivu se nejbližší nachází Afghánistán a Pákistán, které jsou od nich ale odděleny územím Íránu, proto je proměnná vyjadřující sousedství mezi státy vybraných oblastí nevýznamná.

1.3. Charakteristika vybraných regionů

Regiony Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asie byly pro potřeby shromáždění statistických dat a zhotovení regresní analýzy vymezeny na základě definice regionálních ekonomicko-politických organizací.

1.3.1. Oblast Perského zálivu

Oblast Perského zálivu, zdrojová oblast remitencí, byla pro statistické účely vymezena členstvím v Radě pro spolupráci v Perském zálivu, která sdružuje šest států – Kuvajt, Katar, Saúdskou Arábii, Spojené arabské emiráty, Bahrajn a Omán. Nejvýznamnějšími společnými znaky jsou pro všechny tyto státy arabské a muslimské obyvatelstvo a z ekonomického pohledu zejména ropa. Zásoby ropy v oblasti Perského zálivu tvoří více než 50 % zásob světových. Denně tyto státy vyprodukují 20,3 milionů barelů ropy, přičemž polovina připadá na Saúdskou Arábii, která je druhým největším producentem ropy na světě (CIA, 2014).

Vyjma Bahrajnu a Ománu patří ostatní státy mezi významné členy OPEC, tedy Organizace zemí vyvážejících ropu. Podíl ropného průmyslu na hrubém domácím produktu je v těchto zemích zásadní. Ve Spojených arabských emirátech tvoří 40 %, v Saúdské Arábii až 50 %, v Kataru 55 % a v Kuvajtu dokonce 60 %. (OPEC, 2016)

Dle klasifikace Světové banky se jedná o státy s vysokým důchodem. Průměrný hrubý domácí produkt na obyvatele těchto šesti zemí byl v roce 2015 necelých 45 tisíc amerických dolarů, přičemž průměrný roční růst jejich HDP byl v tom samém roce 2,8 %. Právě výskyt nalezišť ropy umožnil rychlý rozvoj jejich ekonomik a významně přispěl k jejich rychlému růstu tím, že ropný průmysl zároveň vyžadoval investice do nových technologií a zkvalitnění infrastruktury. Velkým problémem, který však brání rychlejšímu rozvoji, je trvajících politická nestabilita a nepokoje v oblasti Blízkého východu (World Bank, 2016b).

1.3.2. Oblast jižní a jihovýchodní Asie

Region jižní a jihovýchodní Asie lze vymezit pomocí členství ve dvou regionálních hospodářských organizacích, O hospodářskou a politickou spolupráci zemí těchto oblastí se snaží organizace ASEAN a SAARC. ASEAN je sdružení národů jihovýchodní Asie, jehož

členy je deset zemí: - Brunej, Filipíny, Indonésie, Kambodža, Laos, Malajsie, Myanmar, Singapur, Thajsko a Vietnam. Jihoasijské sdružení pro regionální spolupráci, SAARC, tvoří osm států: - Bangladéš, Bhútán, Indie, Maledivy, Nepál, Pákistán, Srí Lanka a Afghánistán.

Jižní a jihovýchodní Asie je z hlediska příjmu remitencí z oblasti Perského zálivu velmi významná, částečně díky blízkosti daných regionů, částečně díky podobnosti kultur některých států. Společná charakteristika zemí je však v tomto regionu komplikovanější kvůli velkému rozsahu oblasti, velkému počtu států a dalším odlišným regionálním faktorům, jako je například náboženství nebo národnostní příslušnost.

Pro většinu zemí tohoto regionu je charakteristická vysoká hustota obyvatelstva, která byla v roce 2015 průměrně 722 obyvatel na km². V porovnání s průměrnou hustotou obyvatelstva světa, která v tom samém roce činila 56 obyv./km², je zřejmé, že se oblast jižní a jihovýchodní Asie potýká s přeľidněním a se všemi jevy s ním spojenými. Populace v regionu dosahovala v roce 2015 skoro 2,4 miliard lidí, z nichž 9,6 % žije pod hranicí chudoby stanovené Světovou bankou, tedy za méně než 1,90 \$ na osobu a den (World Bank, 2016b). Navíc zde dochází ke kontaktu všech významných světových náboženství, a to nejen v rámci celé oblasti, ale i v rámci území některých států. Islám je majoritním náboženstvím např. v Pákistánu, Afghánistánu nebo Bangladéši, Indonésie je navíc zemí s největším počtem muslimů na světě. Ačkoli v Indii je nejpraktikovanějším náboženstvím hinduismus a islám vyznává pouze přibližně 15 % lidí, v absolutních číslech to znamená asi 180 milionů muslimů, kteří tak tvoří nejvýznamnější muslimskou menšinu na světě (The Economist, 2014).

Budhismus je nejvíce rozšířen na jihovýchodě oblasti, tedy v Thajsku, Myanmaru, Vietnamu nebo Kambodži. Křesťanství se v oblasti vyskytuje pouze v menšinách, s výjimkou Filipín, které jsou z 90 % křesťanské. Region se kvůli těmto rozdílům potýká s velkým množstvím konfliktů, jak náboženských, tak etnických či územních.

Dle klasifikace zemí podle Světové banky (World Bank, 2016b) patří mezi země s vysokým důchodem pouze Brunej a Singapur. Skupinu zemí s vyšším středním důchodem zastupuje Thajsko, Malajsie a Maledivy. Nejpočetnější ekonomickou skupinou jsou země s nižším středním důchodem – Kambodža, Indonésie, Filipíny, Laos, Myanmar, Vietnam, Bangladéš, Bhútán, Indie, Pákistán a Srí Lanka. Mezi ekonomicky nejslabší státy s nízkým důchodem se řadí Afghánistán a Nepál (World Bank, 2016b).

V jižní i jihovýchodní Asii je stále významným ekonomickým sektorem zemědělství, jehož podíl na HDP států tvořil v roce 2015 průměrně 16,6 % (World Bank, 2016b). Výhodou

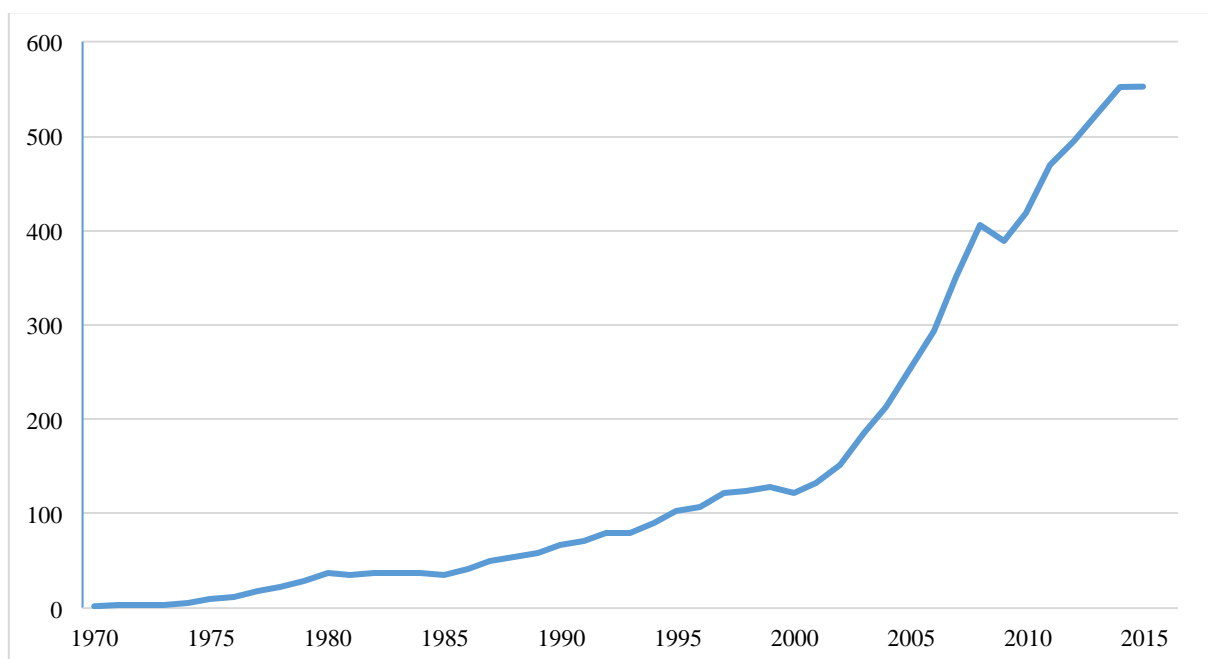
zemědělské produkce v této oblasti je relativně úrodná půda a příznivé vlhké podnebí. Avšak významná zemědělská produkce s sebou přináší i negativa v podobě kácení a vypalování deštného lesa pro potřeby zemědělců.

Částečnými výjimkami z některých těchto statistik regionu jižní a jihovýchodní Asie může být městský stát Singapur, který má jednu z nejsilnějších ekonomik světa, nebo sultanát Brunej s obrovskými zásobami ropy v přepočtu na obyvatele.

2. Remitenční toky v zemích Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asii

Remitence jsou významným celosvětovým finančním tokem a jejich objem každoročně rapidně narůstá. Nejvyšší odhadovaná hodnota remitencí byla v roce 2015 necelých 580 miliard amerických dolarů. Oproti roku 2010 vzrostla za 5 let ze skoro 412 miliard USD o 41 %. Vzrůstající trend remitencí je patrný již od 70. let 20. století. K strmému růstu objemu remitencí, jak ho známe dnes však došlo až po přelomu tisíciletí (viz graf 1). Od roku 1970 do roku 2000 vzrostla hodnota remitencí ve světě z 2 mld USD na 121 mld USD. Za následujících 15 let pak došlo k nárůstu na 552 mld USD (World bank, 2016b). Tento ohromný nárůst je nejčastěji spojován s globalizací světa, rozvojem technologií a liberalizací světového obchodu, které zapříčinily nárůst celosvětové migrace, zvláště pak pro remitence tak důležité migrace pracovní síly.

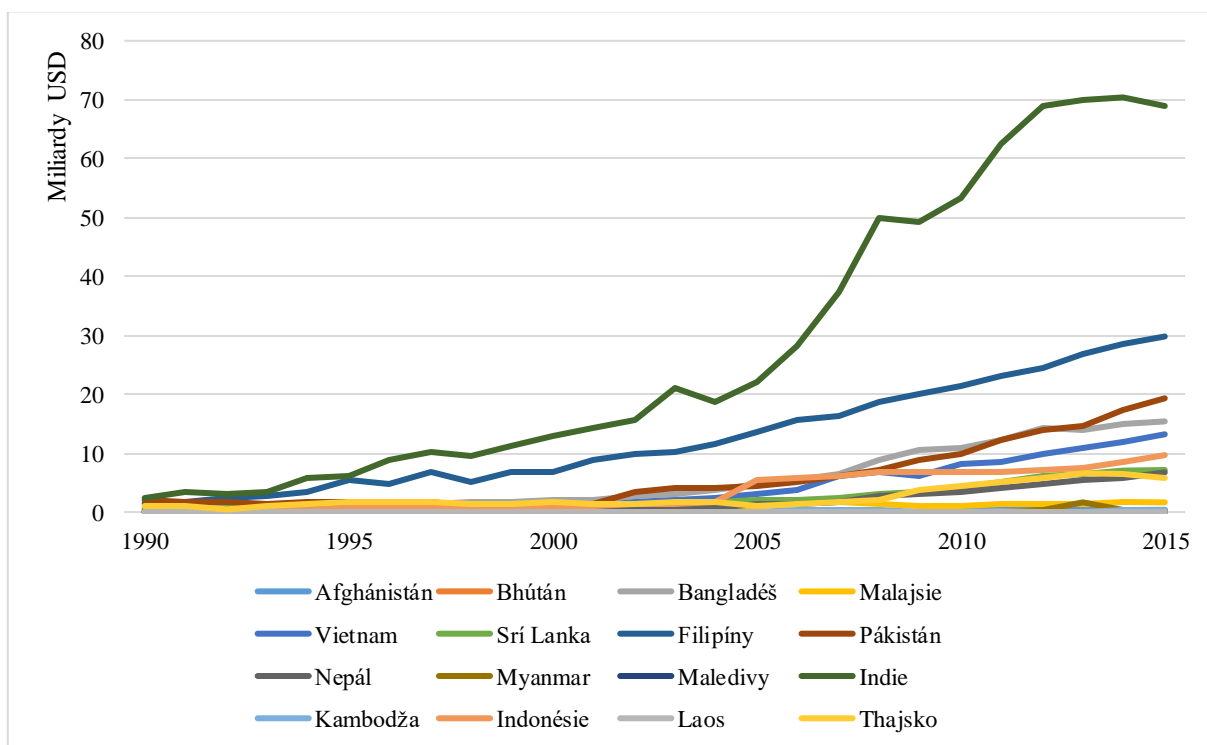
Graf 1 Vývoj trendu objemu globálních remitencí (v mld. USD) mezi lety 1970 – 2015

Zdroj: World Bank, 2016b. Upraveno autorkou

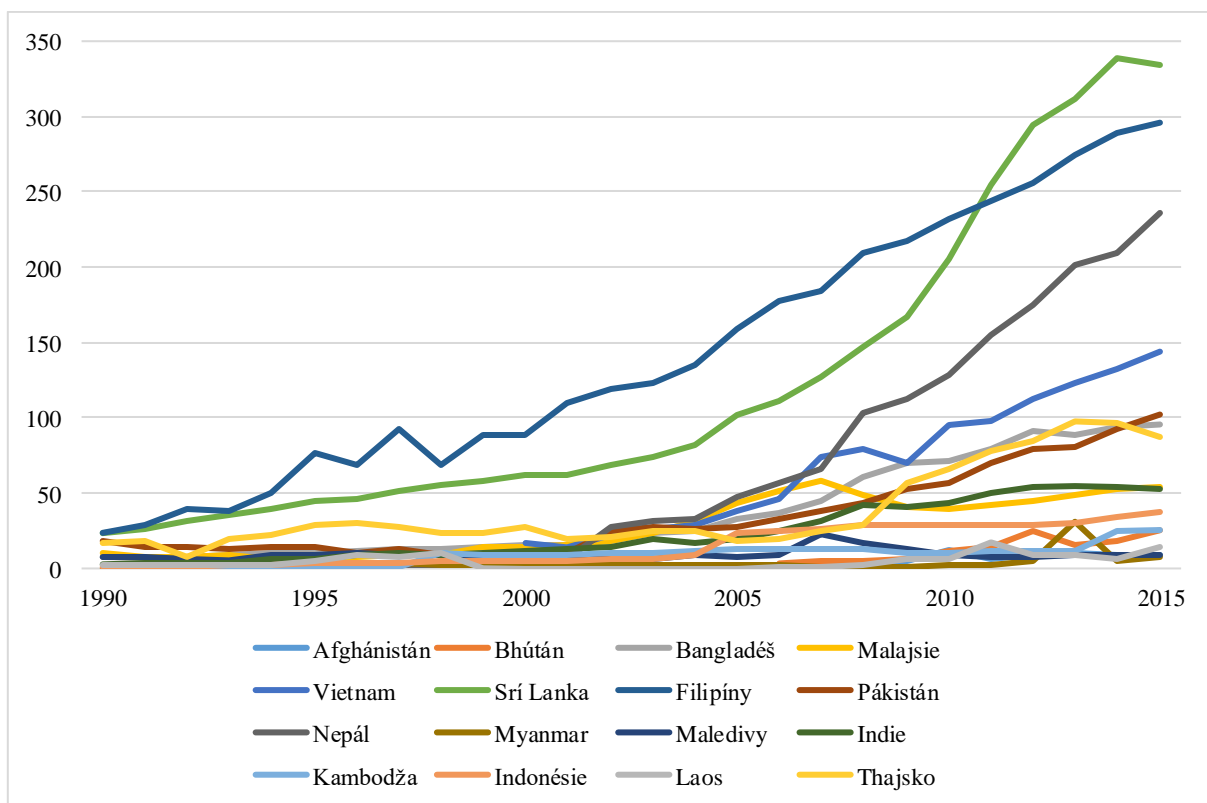
Jak je patrné z grafu 2, k prvnímu výraznému růstu remitencí v regionu jižní a jihovýchodní Asie však dochází mnohem později – až v 90. letech 20. století – a dá se říci, že proběhl ve dvou vlnách. Nejdříve začínají remitence přicházet do Indie a Filipín a přibližně o deset let později význam remitencí stoupá i ve zbytku regionu. Je však třeba vzít v úvahu nedostatek dat, který mohl průběh křivek ovlivnit. Data pro všechny tyto země nejsou dostupná před rokem 1976 a pro polovinu zmíněných států chybí až do roku do roku 1983.

Graf 2 Vývoj trendů remitenčních toků ve státech jižní a jihovýchodní Asie od roku 1990 do roku 2015

Zdroj: World Bank, 2016b. Upraveno autorkou

Graf 3 Remitenční toky (v USD) v jižní a jihovýchodní Asii v přepočtu na obyvatele od roku 1990 do roku 2015

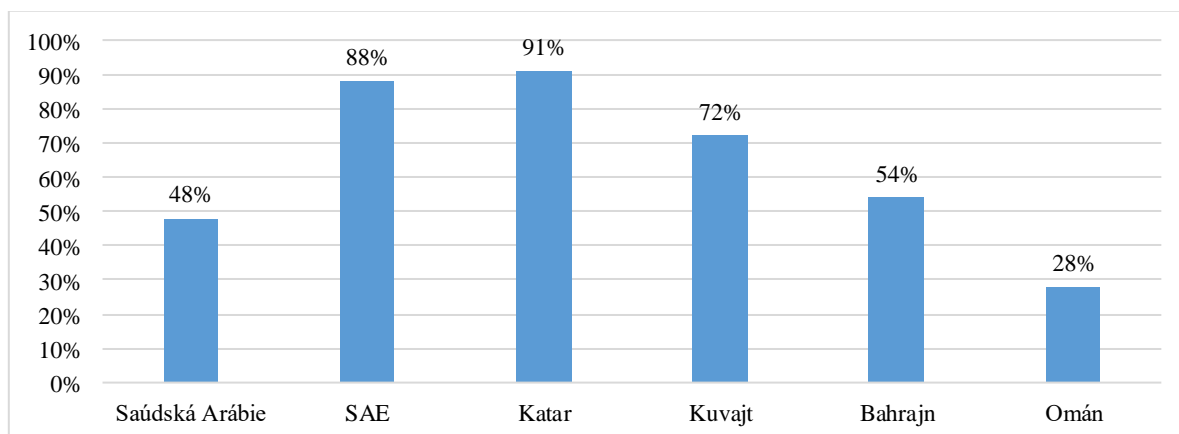
Zdroj: World Bank, 2016b. Upraveno autorkou

Nejvíce remitencí v zájmovém regionu vždy přijímala Indie a v současnosti tomu není jinak, což je dáno obrovským počtem obyvatel, od kterého se odvíjí i velmi vysoký počet indických emigrantů. Z grafu 3 je proto patrné, že pokud se hodnota přijatých remitencí přepočte na obyvatele, Indie se zařadí k průměrným jihoasijským příjemcům remitencí. Naopak výrazný příliv remitencí na obyvatele je v grafu znatelný na Srí Lance, Filipínách a v Nepálu. Filipíny jsou tak na druhé pozici jak v celkové hodnotě přijatých remitencí, tak i v jejich přepočtu na obyvatele.

S výší remitencí je úzce spjatý fenomén migrace. Jelikož remitenční toky jsou peníze (a zboží) zasílané migranty, migrace existenci remitencí přímo podmiňuje. Ve své rodné zemi nežijí 3 % světové populace, v absolutních číslech se jedná o 251 milionů lidí. Tito migranti odchází ze svých zemí z mnoha rozličných důvodů. Část z nich i nedobrovolně. Nejčastěji se jedná o lidi odcházející ze země rozvrácené válkou nebo vnitřním etnickým konfliktem. Dále mohou odcházet kvůli přírodním katastrofám, klimatickým změnám nebo pracovním nabídkám. Všechny ale spojuje snaha posunout se za lepšími životními podmínkami. Celý migrační proces je navíc v současnosti urychlen díky relativně snadno dostupnému internetu a s ním šířícími se informacemi. (Ratha et al., 2016)

Mezi deset cílových zemí, kam směřuje nejvíce globální migrace, patří Saúdská Arábie, která je v tomto žebříčku druhá, a Spojené arabské emiráty, které v roce 2013 zaujaly pátou pozici. Pokud se ovšem vezme v úvahu počet imigrantů vzhledem k počtu obyvatel zdrojových zemí, je hned na první pohled zřejmá dominance zemí GCC. Mezi pět zemí s nejvyšším podílem imigrantů patří hned čtyři země GCC – Katar, kde imigranti tvoří až 91 % obyvatelstva, Spojené arabské emiráty (88 %), Kuvajt (72 %), a Bahrajn (54 %). V Saúdské Arábii je pak obyvatelstvo tvořeno imigranty ze 48 %, v Ománu z 28 %.

Graf 4 Podíl migrantů na celkové populaci státu v roce 2015

Zdroj: Ratha et al., 2016. Upraveno autorkou

2.1. Státy GCC jako zdrojové země

Oblast Perského zálivu je pro rozvíjející se region jižní a jihovýchodní Asie nejbližším ekonomicky bohatým regionem (Novosák a Stojanov, 2008). Navíc je zde patrná částečná kulturní a náboženská příbuznost. To mohou být hlavní důvody, proč jsou ze zemí GCC odesílané tak významné finanční částky v podobě remitencí do jižní a jihovýchodní Asie.

Dle dat Světové banky (World Bank, 2016a) v roce 2015 odeslalo 6 států GCC do světa 101,7 mld. USD, což tvoří 18 % všech remitenčních toků tohoto roku. Do zemí jižní a jihovýchodní Asie bylo z této částky odesláno bezmála 77 mld. USD. Pro srovnání, do zmíněné rozvojové asijské oblasti odeslal celý svět v ten samý rok necelých 173 mld. USD, remitence z Perského zálivu tak tvořily stěžejních 75,6 %. V roce 2015 tak přišlo z pouhých šesti zemí GCC tři čtvrtiny všech remitencí světa, které jsou zásadní pro rodiny emigrantů v 18 zemích jižní a jihovýchodní Asie. (Ratha et al., 2016; World Bank, 2016a)

Tabulka 1 Remitenční toky ze zemí GCC v roce 2015

Odesílatelé remitencí	Hodnota remitencí odeslaných do celého světa v roce 2015 (mil USD)	Hodnota remitencí odeslaných do regionu jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015 (mil USD)	Podíl remitencí odeslaných do regionu jižní a jihovýchodní Asie z hodnoty remitencí odeslaných do celého světa v roce 2015
Bahrajn	2 556	2 031	79 %
Katar	10 091	8 460	84 %
Omán	4 243	3 941	93 %
Kuvajt	11 687	7 805	67 %
Saúdská Arábie	43 548	29 359	67 %
Spojené arabské emiráty	29 547	25 283	86 %

Zdroj: World Bank, 2016a. Upraveno autorkou

V současnosti země GCC uvažují nad zavedením daní z remitencí. Jednalo by se o maximálně 5 % příjmu, které by měly zajistit přísun financí do rozpočtu státu. Například Kuvajtu by tato daň mohla přinést až 760 mil. USD. V současné době tvoří v zemích GCC

průměrně skoro 85 % příjmů do státních rozpočtů finance spojené s ropou a zemním plynem, a tím jsou ekonomiky států zranitelné a vystavené kolísání tržních cen ropy a zemního plynu. Strategie danění remitencí na posílení rozpočtů a snížení jejich schodku by nejvíce zasáhla pracovníky z nejnižších pracovních tříd. Země Perského zálivu by se tak mohly stát méně atraktivní lokací pro ekonomické migranty. Navíc by mohla kvůli zvyšujícím se nákladům migrantů na živobytí ve zdrojové zemi klesnout jejich spotřeba, což by mohlo uškodit místním obchodům a firmám. (Malit a Naufal, 2016)

2.1.1. Remitenční toky ze Saúdské Arábie

Saúdská Arábie je největší ekonomikou arabského poloostrova (De Bel-Air, 2014a). Jak bylo již výše zmíněno, přibližně 48 % obyvatel Saúdské Arábie v roce 2013 tvořili imigranti. Jedná se o 14,6 milionů lidí, kteří do Saúdské Arábie přišli především za pracovními příležitostmi a velká většina z nich z jižní a jihovýchodní Asie (Ratha et al., 2016). Přesná data o národnostech imigrantů není možné dohledat, nicméně nejvyšší počty migrantů se odhadují právě pro jihoasijské státy. Zaměstnávání asijských pracovníků bylo v Saúdské Arábii (podobně jako v ostatních zemích GCC) ovlivněno v 90. letech válkou v Perském zálivu. Kvůli podpoře irácké invaze do Kuvajtu byli ze zemí GCC, a hlavně Saúdské Arábie vyhnáni převážně Jemenci. V případě Saúdské Arábie se mluví až o 1 milionu vyhoštěných Jemenců, Kuvajt a Irák opustilo přibližně 45 000 Jemenců, Katar, Bahrajn a Spojené arabské emiráty pak asi 2 000 dalších. (Okruhlik a Conge, 1997). Válka v Perském zálivu tak do zemí GCC přinesla nedůvěru v arabské obyvatelstvo a došlo tak k přílivu Asiátů (De Bel-Air, 2014a).

Většinu migrantů v produktivním věku tvoří muži. Dle Organizace spojených národů přichází migranti nejčastěji z Indie a jsou jich skoro 2 miliony, dále pak z Pákistánu, Bangladéše a Filipín. Nejvíce vysokoškolsky vzdělaných migrantů pochází z Pákistánu (United Nations, 2014e). Tito migranti odeslali ze Saúdské Arábie v roce 2015 do světa 43 mld. USD (tato částka odpovídá přibližně 5 % HDP Saúdské Arábie) (Ratha et al., 2016), z toho rodinám do zemí jižní a jihovýchodní Asie 67 %, tedy více jak 29 mld. USD (World Bankd, 2016). Nejvíce putovalo do výše zmíněné Indie, a to 10 mld. USD, což tvoří třetinu z částky odeslané do celého zkoumaného regionu. Dalšími významnými příjemci remitencí je Pákistán se 4,4 mld. USD a Bangladéš s více jak 3,5 mld. USD. (World Bank, 2016a; United Nations, 2014e)

Tabulka 2 Významné remitenční toky Saúdské Arábie

	Remitence odeslané ze Saúdské Arábie v roce 2015 (mil. USD)	Podíl přijatých remitencí ze Saúdské Arábie vzhledem k remitencím ze zemí GCC v roce 2015	Podíl přijatých remitencí ze Saúdské Arábie vzhledem k remitencím z celého světa v roce 2015	Podíl z hodnoty remitencí odeslaných Saúdskou Arábií do regionu jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015
Indie	10 737	29 %	15 %	37 %
Pákistán	4 439	42 %	26 %	15 %
Indonésie	3 253	74 %	38 %	11 %
Bangladéš	3 679	45 %	25 %	13 %
Filipíny	3 205	36 %	11 %	11 %

Zdroj: World Bank, 2016a. Upraveno autorkou

Podnikatelé v Saúdské Arábii tvrdí, že zaměstnávat Saúdy je nákladné a náročné, protože nejsou spokojeni s méně kvalifikovanými pracemi. Na nejméně placených pracovních pozicích najdeme z 59 % imigranty – 26 % z nich pracuje ve stavebnictví, 22 % v maloobchodu a velkoobchodu a 15 % v domácnostech. V roce 2011 bylo 99 % zahraničních pracovníků zaměstnáno v soukromém sektoru, kde tvořili 89 % celé pracovní síly. (De Bel-Air, 2014a)

2.1.2. Remitenční toky ze Spojených arabských emirátů

Populace Spojených arabských emirátů se začala enormním způsobem rozrůstat po ropném boomu v roce 1973. Od roku 1971 se počet obyvatel SAE znásobil 28 krát, když vzrostla z půl milionu na přibližně 8,5 milionů. Stoupající ceny ropy a zároveň její klesající zásoby daly impuls k diverzifikaci ekonomiky Spojených arabských emirátů a snížení závislosti na příjmech z ropy. Ohromné investice do rozvoje infrastruktury a stavebních aktivit měly a stále mají vysoké nároky na pracovní sílu. V roce 1975 bylo obyvatelstvo z 64 % tvořeno migranty, o 30 let později již z 88,5 %. Existují zde ale rozdíly mezi jednotlivými emiráty (od 55 % do 90 %). (De Bel-Air, 2015b)

V roce 2013 se ve Spojených arabských emirátech nacházelo 8 milionů migrantů. Nejvíce migrantů přichází z Asie, a to 86 % (De Bel-Air, 2015b). Mezi hlavní zdrojové země patří Indie (3 mil.), Bangladéš (1 mil.), Pákistán (0,9 mil.) nebo Filipíny (0,5 mil.) (United Nations, 2014f). V emirátu Dubai je 96 % zaměstnaných pracovníků ze zahraničí, kteří tvoří kolem 40 % pracovní síly veřejného sektoru a 99 % soukromého sektoru. Asiáté pracují

převážně na méně kvalifikovaných postech (61 %), přesto ale 15 % Asiatů působí na vysoce kvalifikovaných manažerských pozicích (na rozdíl od ostatních zemí GCC). (De Bel-Air, 2015b)

Migranti žijící ve Spojených arabských emirátech odeslali v roce 2015 do zemí svého původu po celém světě 29,5 mld. USD, z toho 86 % do zemí jižní a jihovýchodní Asie, tedy více než 25 mld. USD (World Bank, 2016a). Remitence ze Spojených arabských emirátů tak tvořily 4,8 % jejich HDP. Jedná se o 13. místo v žebříčku zemí, které vzhledem k HDP odesílají v podobě remitencí nejvyšší částky. Všechny ostatní země GCC se v tomto žebříčku umístily výš než SAE. (Ratha et al., 2016)

Tabulka 3 Významné remitenční toky Spojených arabských emirátů

	Remitence odeslané ze Spojených arabských emirátů v roce 2015 (mil. USD)	Podíl přijatých remitencí ze Spojených arabských emirátů vzhledem k remitencím ze zemí GCC v roce 2015	Podíl přijatých remitencí ze Spojených arabských emirátů vzhledem k remitencím z celého světa v roce 2015	Podíl z hodnoty remitencí odeslaných Spojenými arabskými emiráty do regionu jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015
Indie	12 845	35 %	18 %	51 %
Pákistán	4 220	40 %	25 %	17 %
Filipíny	3 496	39 %	12 %	14 %
Bangladéš	2 632	32 %	18 %	10 %
Indonésie	722	16 %	8 %	3 %

. Zdroj: World Bank, 2016a. Upraveno autorkou

2.1.3. Remitenční toky z Kataru

Katar je státem s nejvyšším HDP v přepočtu na obyvatele na světě, který bohatne především z těžby ropy a zemního plynu. Právě zisky z těžby, které byly investovány do rozvoje institucí a infrastruktury vyžadovaly příliv zahraniční pracovní síly. (De Bel-Air, 2014b)

Obyvatel Kataru je v současnosti přes 2 miliony a z nich skoro 91 % tvoří imigranti, převážně muži (70 % mužů v populaci v roce 2013) (United Nations, 2014d). Zahraniční pracovníci tvoří 94 % všech zaměstnaných lidí (De Bel-Air, 2014b). Tři čtvrtiny všech imigrantů jsou Asiaté, kteří nejčastěji přicházejí z Indie (31%), Nepálu (23%), Filipín (14 %) a

Bangladéše (9 %). Jen Indů bylo v roce 2013 v dvoumilionové populaci více než půl milionu (United Nations, 2014d). Naprosto drtivou většinu (99 %) všech nekvalifikovaných prací provádí zahraniční pracovníci, ale díky jejich obrovskému zastoupení v populaci zastávají i 80 % manažerských pozic (De Bel-Air, 2014b).

V roce 2015 odešlo od migrantů z Kataru do celého světa přes 10 mld. USD. Katar si tak vysloužil 11. místo v žebříčku zemí odesílajících nejvíce remitencí (Ratha et al., 2016). Do zemí jižní a jihovýchodní Asie bylo zasláno 8,5 mld. USD, které tedy tvořily 84 % všech remitencí odeslaných do světa (World Bank, 2016a). Vzhledem k HDP země hodnota odeslaných remitencí činila 5 % (Ratha et al., 2016).

Tabulka 4 Významné remitenční toky Kataru

	Remitence odeslané z Kataru v roce 2015 (mil. USD)	Podíl přijatých remitencí z Kataru vzhledem k remitencím ze zemí GCC v roce 2015	Podíl přijatých remitencí z Kataru vzhledem k remitencím z celého světa v roce 2015	Podíl z hodnoty remitencí odeslaných Kataru do regionu jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015
Indie	4 072	11 %	6 %	48 %
Nepál	1 703	41 %	29 %	20 %
Filipíny	1 161	13 %	4 %	14 %
Srí Lanka	514	14 %	7 %	6 %
Bangladéš	512	6 %	3 %	6 %

Zdroj: World Bank, 2016a. Upraveno autorkou

2.1.4. Remitenční toky z Kuvajtu

Bezprostředně po objevení ropných ložisek na svém území se Kuvajt stal zásadním exportérem ropy. Zatímco se země rozvíjela a měla relativně stabilní příjmy z těžby, infrastrukturu a ekonomiku státu budovali převážně imigranti. Po válce v Zálivu začali být arabští migranti nahrazováni asijskými, kteří neměli potřebu se politicky angažovat. (De Bel-Air, 2013)

V současnosti se na území Kuvajtu nachází 2,4 miliony migrantů, kteří v tří a půlmilionové populaci tvoří 72 % (De Bel-Air, 2013). Třetina pochází z Indie, ostatní hlavně z Bangladéše, Pákistánu a Filipín (United Nations, 2014b). Migrantů tvoří 83 % ekonomicky

aktivní populace, třetina z nich pracuje v domácnostech, pětina v maloobchodu a velkoobchodu, ostatní převážně na stavbách a v manufakturách (De Bel-Air, 2013).

Kuvajt zasílá v remitencích do oblasti jižní a jihovýchodní Asie 7805 mil. USD, což tvoří 67 % remitenčních toků do celého světa (World Bank, 2016a). S více než 13 mld. USD remitovanými do celého světa patří Kuvajt mezi sedm největších odesílatelů remitencí. Odeslané remitence činí 11 % HDP (6. stát světa). (Ratha et al., 2016)

Tabulka 5 Významné remitenční toky Kuvajtu

	Remitence odeslané z Kuvajtu v roce 2015 (mil. USD)	Podíl přijatých remitencí z Kuvajtu vzhledem k remitencím ze zemí GCC v roce 2015	Podíl přijatých remitencí z Kuvajtu vzhledem k remitencím z celého světa v roce 2015	Podíl z hodnoty remitencí odeslaných Kuvajtem do regionu jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015
Indie	4 665	13 %	7 %	60 %
Pákistán	870	8 %	5 %	11 %
Bangladéš	857	10 %	6 %	11 %
Filipíny	844	9 %	3 %	11 %
Nepál	226	5 %	4 %	3 %

Zdroj: World Bank, 2016a. Upraveno autorkou

2.1.5. Remitenční toky z Bahrajnu

První nálezy ropných ložisek na Arabském poloostrově byly učiněny v roce 1932 právě v Bahrajnu. Ropný průmysl poté začal přitahovat migranty, jejichž podíl na bahrajnské populaci vzrostl z 20 % v roce 1971 na 54 % v roce 2013 (Ratha et al., 2016). V 70. letech se pak dále zvyšoval podíl málo kvalifikovaných asijských migrantů v populaci. S omezenými přírodními zdroji a nestabilními cenami ropy se Bahrajn snaží o diverzifikaci ekonomiky hlavně v oblastech bankovníctví, těžkého průmyslu a turismu. (De Bel-Air, 2015a)

V současnosti se v populaci 1,2 milionu lidí nachází více než 600 tisíc migrantů. 85 % z nich pochází z Asie, přičemž polovina jsou Indové. Tito migranti tvoří 77 % pracující populace a většina z nich je zaměstnaná na méně kvalifikovaných pracovních pozicích. (De Bel-Air, 2015a)

Bahrajnští migranti odesílají do světa 2,5 mld. USD, z čehož 79 % (tedy zhruba 2 mld.) putují do zemí jižní a jihovýchodní Asie (World Bank, 2016a), a to hlavně do Indie, Bangladéše

a Pákistánu (United Nations, 2014a). Odeslané remitence činí 7 % HDP, jedná se tak o devátou nejméně nejštědřejší zemi v poměru k HDP (Ratha et al., 2016).

Tabulka 6 Významné remitenční toky Bahrajnu

	Remitence odeslané z Bahrajnu v roce 2015 (mil. USD)	Podíl přijatých remitencí z Bahrajnu vzhledem k remitencím ze zemí GCC v roce 2015	Podíl přijatých remitencí z Bahrajnu vzhledem k remitencím z celého světa v roce 2015	Podíl z hodnoty remitencí odeslaných Bahrajnem do regionu jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015
Indie	1 281	3 %	2 %	63 %
Pákistán	234	2 %	1 %	12 %
Bangladéš	216	3 %	1 %	11 %
Filipíny	195	2 %	1 %	10 %
Indonésie	60	1 %	1 %	3 %

Zdroj: World Bank, 2016a. Upraveno autorkou

2.1.6. Remitenční toky z Ománu

Migrace byla spojená s Ománem již od pradávna, neboť země obchodovala jak s Indickým subkontinentem, tak s africkými státy. V době objevů ropných ložisek část obyvatelstva Ománu migrovala do ostatních zemí GCC. S rozvojem ropného průmyslu a následného ropného boomu v Ománu se sultanát stal opět příjemcem migrantů. (De Bel-Air, 2015c)

V roce 2015 činila populace Ománu 4,2 mil. obyvatel, z které 44 % zaujímali migranti (De Bel-Air, 2015c). Převážná část z nich (87 %) pochází z Indického subkontinentu, zejména z Indie, Bangladéše a Pákistánu (United Nations, 2014c).

Z Ománu byly v roce 2013 dle Factbooku Světové banky (Ratha et al., 2016) odeslány remitence v hodnotě 10,3 mld. USD. Údaje se však v případě tohoto státu velmi liší, protože dle jiných odhadů Světové banky (World Bank, 2016a) šlo pouze o 4,5 mld. USD, přičemž do jižní a jihovýchodní Asie bylo zasláno bezmála 93 % z této částky. Omán tedy do zájmové oblasti odeslal největší podíl remitencí ze všech zemí GCC. Navíc vzhledem k HDP se jednalo o čtvrtý nejvíce remitující stát světa, když podíl odeslaných remitencí k HDP představoval 12,6 % HDP. (Ratha et al., 2016)

Tabulka 7 Významné remitenční toky Ománu

	Remitence odeslané z Ománu v roce 2015 (mil. USD)	Podíl přijatých remitencí Ománu vzhledem k remitencím ze zemí GCC v roce 2015	Podíl přijatých remitencí z Ománu vzhledem k remitencím z celého světa v roce 2015	Podíl z hodnoty remitencí odeslaných Ománem do regionu jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015
Indie	3 101	8 %	4 %	79 %
Pákistán	308	2 %	2 %	8 %
Bangladéš	314	4 %	2 %	8 %
Filipíny	95	1 %	0,3 %	2 %
Indonésie	70	2 %	1 %	2 %

Zdroj: World Bank, 2016a. Upraveno autorkou

2.2. Příjemci remitencí v jižní a jihovýchodní Asii

Migrační koridory mezi některými státy jižní a jihovýchodní Asie a státy Perského zálivu patřily v roce 2013 mezi největší na světě, například:

- migrantů z Indie bylo ve Spojených arabských emirátech 2,3 mil.
- Indie Saúdská Arábie 2,0 mil.
- Pákistán Saúdská Arábie 1,5 mil.
- Bangladéš Saúdská Arábie 1,5 mil.
- Indonésie Saúdská Arábie 1,5 mil.
- Pákistán Spojené arabské emiráty 1,3 mil.

Mimo Indii žilo v roce 2013 na celém světě 13,9 mil. emigrantů, přičemž 2,2 miliony z nich byli vysokoškolsky vzdělaní lidé. Významný počet migrantů pochází i z Bangladéše (7,6 mil.), Pákistánu (6,2 mil.), Filipín (6 mil.), Afghánistánu (5,6 mil.) a Indonésie (4,1 mil.). (Ratha et al., 2016)

De Factbooku od Ratha et al. (2016) migrační koridory víceméně souhlasí s koridory největších objemů remitenčních toků, které v roce 2015 ze zemí GCC do oblasti jižní a jihovýchodní Asie vypadaly takto:

- ze Spojených arabských emirátů bylo do Indie odesláno 13,2 mld. USD
- Saúdská Arábie Indie 11,0 mld. USD
- Saúdská Arábie Pákistán 5,2 mld. USD
- Spojené arabské emiráty Pákistán 5,0 mld. USD
- Kuvajt Indie 4,8 mld. USD
- Katar Indie 4,2 mld. USD
- Saúdská Arábie Indonésie 4,0 mld. USD
- Saúdská Arábie Bangladéš 3,9 mld. USD
- Spojené arabské emiráty Filipíny 3,7 mld. USD
- Saúdská Arábie Filipíny 3,3 mld. USD

Celosvětově nejvíce remitencí obdržela v roce 2013 Indie, více jak 72 mld. USD. Třetí příčku v žebříčku remitencí přijatých z celého světa zaujaly Filipíny s necelými 30 mld. USD. Tyto země spolu s Pákistánem (20,1 mld. USD) a Bangladéšem (15,8 mld. USD) jsou součástí deseti zemí, které přijímají nejvíce remitencí vůbec. Do zemí jižní a jihovýchodní Asie v roce 2015 přišlo 30 % globálních remitencí, což v absolutních číslech znamenalo více než 170 mld. USD. Z této částky pak necelých 76 % pocházelo ze zemí GCC. Nejvýznamnější jsou remittance ze zemí GCC pro rodiny emigrantů z Nepálu: necelé tři čtvrtiny všech remitencí mířících do Nepálu v roce 2015 byly odeslány ze zemí GCC. Země Perského zálivu jsou však významnými odesílateli remitencí i pro ostatní země z regionu jižní a jihovýchodní Asie (viz tabulka 8).

Tabulka 8 Země s největším podílem remitencí ze zemí GCC

Země s největším podílem remitencí ze zemí GCC	Remittance odeslané z GCC v roce 2015 (mil USD)	Podíl remitencí ze zemí GCC z celkových přijatých remitencí v roce 2015
Nepál	4 170	71 %
Pákistán	10 449	61 %
Bangladéš	8 210	55 %
Indie	36 700	52 %
Indonésie	4 411	52 %

Zdroj: Ratha et al., 2016. Upraveno autorkou

Nepál má pak v oblasti remitencí ještě jedno prvenství. Zatímco Indie a Filipíny patří mezi pět největších recipientů remitencí na světě v absolutních hodnotách, Nepál v těch relativních. Je to druhá země světa, kde remittance tvoří vysoký podíl na HDP země, více jak 32 %. Jedná se o výrazně nadprůměrný podíl přijatých remitencí na HDP, hlavně ve srovnání se světovým průměrem, který byl v roce 2015 pouze 0,8 %. Tento údaj tak v podstatě vyjadřuje závislost země na přísunu remitencí. Výraznější výpadek tohoto finančního toku může ekonomiku přijímající země negativně zasáhnout. K závislosti na remitencích jsou náchylnější menší a chudší státy, jako je právě Nepál. Naopak příkladem málo závislé země je třeba Indie. Přestože přijímá ze všech zemí oblasti jižní a jihovýchodní Asie největší absolutní objem remitencí, ty tvoří pouze 3 % jejího HDP. Tabulka 9 uvádí země regionu jižní a jihovýchodní Asie, pro jejichž ekonomiky HDP jsou remittance velmi významné (avšak v žádné z nich do tak výrazné míry jako v Nepálu).

Tabulka 9 Země s největším podílem remitencí na HDP

Příjemci remitencí	Hodnota přijatých remitencí v roce 2015 (v mil. USD)	Podíl remitencí v roce 2015 na HDP země (%)
Nepál	6 922	32,2 %
Filipíny	29 100	9,8 %
Srí Lanka	7 110	8,5 %
Bangladéš	14 850	7,9 %
Pákistán	20 300	7,2 %

Zdroj: *Ratha et al., 2016. Upraveno autorkou*

Remitenční toky mohou být zásadně ovlivněny náklady na jejich transfer. Náklady na převod remitencí se dle Světové banky vypočítávají jako podíl ceny na remitování částky 200 USD. V roce 2015 nebyl mezi třicet koridorů remitenčních toků s nejvyššími náklady na převod zařazen jediný z této oblasti. Právě naopak, nejnižší náklady transferů remitencí na celém světě jsou mezi Saúdskou Arábií a Nepálem, kde je za transfer 200 USD zapláceno pouze 0,6 % z této částky. Dále se mezi třicet koridorů s nejnižšími náklady remitování na světě zařadilo ještě sedm ze zkoumané oblasti. Jedná se o koridor mezi Spojenými arabskými emiráty a Pákistánem, kde migranti zaplatí 1,7 % (z remitovaných 200 USD), následně Spojené arabské emiráty a Indie (2,8 %), Saúdská Arábie a Bangladéš (3,1 %), Spojené arabské emiráty a Nepál (3,2 %), Spojené arabské emiráty a Srí Lanka (3,4 %), Saúdská Arábie a Pákistán (3,4 %) a Spojené arabské emiráty a Filipíny (3,7 %). (Ratha et al., 2016)

Remitence bývají v cílových zemích využity buďto na přímou spotřebu (na bydlení, oblečení a stravu), nebo jsou investovány do podnikání, vzdělávání, lepší zdravotní péče nebo do finančních služeb. Remitence tak přináší do oblasti více možností spotřeby, která v komunitě následně generuje vyšší zisky místních firem. Finance se zpět do komunity vrací také v podobě vyšších platů místních zaměstnanců (Maimbo, 2005). Remitence tak nemusí přinášet užitek pouze rodinám migrantů, ale v delším časovém horizontu i celé komunitě.

3. Determinanty toků remitencí ve vybrané oblasti

Za účelem určení faktorů, které mají nejvýznamnější vliv na výši remitenčních toků právě z oblasti zemí GCC do zemí jižní a jihovýchodní Asie, byl sestaven statistický model a provedena vícenásobná regresní analýza ve statistickém programu STATA.

Vícenásobná regrese zkoumá lineární závislost mezi závislou proměnnou a více nezávislými vysvětlujícími proměnnými. Model by měl vyjádřit zjednodušenou realitu.

$$y = \alpha + \beta_1 * x_1 + \beta_2 * x_2 + \dots + \beta_n x_n + \varepsilon$$

- $x_1 \dots x_n$ jsou v rovnici nezávislé proměnné
- y je závislá proměnná
- α je koeficient průsečíku s osou x
- β je koeficient sklonu parciální regresní přímky
- ε je chybový člen, který zahrnuje ostatní vlivy, chyby a opomenutí, které nejsou zachyceny v modelu

(Harmáček, 2015)

Aby bylo možné považovat regresní analýzu za správně provedenou a spolehlivou, je třeba splnit několik základních předpokladů. Zaprvé, model musí obsahovat všechny relevantní vysvětlující proměnné. Splnění tohoto předpokladu bylo podpořeno výběrem proměnných na základě pečlivého prostudování teorie problematiky a dosavadních empirických výzkumů. Zadruhé, střední hodnota chybových členů musí být rovna nule a jejich rozptyl musí být konstantní (tzv. homoskedasticita). Aby bylo sníženo riziko potenciální heteroskedasticity, vstupuje závislá proměnná do regrese v logaritmické podobě. Tento problém byl dále eliminován použitím robustních směrodatných chyb, jejichž výpočet není založen na předpokladu homoskedasticity.

Zatřetí, parciální vztahy mezi závislou proměnnou a jednotlivými nezávislými proměnnými musí být alespoň přibližně lineární. Z tohoto důvodu byla většina vysvětlujících proměnných logaritmicky transformována. Začtvrté, mezi vysvětlujícími proměnnými nesmí existovat dokonalá multikolarita, tedy vysoká vzájemná korelace mezi vysvětlujícími proměnnými ve vztahu k vysvětlované proměnné. K porušení tohoto předpokladu ovšem nedošlo, stejně jako nebyla identifikována ani vysoká míra multikolarity, která by negativně ovlivnila regresní výsledky (byť by striktně vzato o porušení předpokladu nešlo). V neposlední řadě by měla mít závislá proměnná (a také rezidua) normální rozdělení. (Agresti a Finlay, 2007)

Všechny výše uvedené předpoklady byly ověřeny v rámci diagnostiky regrese ve statistickém programu STATA, následně na ně bylo adekvátně reagováno (např. logaritmickými transformacemi proměnných či použitím robustních směrodatných chyb) tak, aby vypočítané regresní výsledky byly validní.

3.1. Proměnné použité v analýze

Jak bylo již zmíněno v kapitole představující teoretické determinanty remitencí, některé ukazatele nebylo možno využít z důvodu nerelevantnosti pro zkoumané země či vztahy mezi nimi. Podle Ahmeda a Matínez-Zarzosové (2015) a Luetha a Ruiz-Arranzové (2006) by vlivnými vysvětlujícími proměnnými měla být například společná koloniální minulost, společný jazyk či sdílení společné hranice, které ale nemohly být využity v případě zjišťování vlivu na remitenční toky z Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie.

Pro šest vybraných faktorů bylo vybráno sedmnáct proměnných s možným vlivem na výše popsané remitenční toky byla shromážděna data 24 zemí, z toho šesti zdrojových zemí a 18 cílových zemí. Bylo tak sestaveno 108 párů, z nichž ale jen 32 bylo kompletních s daty ve všech sloupcích s proměnnými, a to hlavně kvůli proměnné náklady na transfer remitencí, pro níž byl dostupný pouze malý počet dat. Každý potenciaální vlivný faktor byl v konečné regresi vyjádřen co nejlepší možnou proměnnou.

Závislá proměnná je v tomto statistickém modelu hodnota bilaterálních remitencí (v datasetu označená jako *remittance*), u které zkoumáme vliv vysvětlujících proměnných. Hodnota remitencí je udána v milionech USD. Data byla čerpána z databáze Světové banky, která zveřejnila bilaterální matice odhadovaných remitenčních toků pro konkrétní státy světa. Konečný číselný údaj vyjadřuje průměrnou absolutní hodnotu remitencí za roky 2010 až 2015. (World Bank, 2015a)

Faktory a jim odpovídající nezávislé proměnné použité pro vysvětlení remitenčních toků ze států Perského zálivu do zemí jižní a jihovýchodní Asie jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka 10 Vysvětlující proměnné

Faktor	Vyjádření faktoru proměnnou	Označení proměnné v datasetu a regresi	Jednotky	Očekávaný vliv na závislou proměnnou	Zdroj dat
Ekonomická úroveň zdrojových zemí	HDP per capita zdrojových zemí (GCC)	<i>hdp_orig</i>	USD	pozitivní	World Bank, 2016b
Ekonomická úroveň cílových zemí	HDP per capita cílových zemí (J a JV Asie)	<i>hdp_dest</i>	USD	negativní	World Bank, 2016b
Náboženská podobnost (islám)	Muslim index	<i>muslim_index</i>	0–1	pozitivní	Muslimpopulation, nedatováno
Podíl migrantů	Bilaterální stavy migrantů přepočtené na populaci zdrojové země (GCC)	<i>migrant_share</i>	%	pozitivní	World Bank, 2015b
Náklady na transfer remitencí	Podíl nákladů při zaslání 200 USD	<i>transfer_cost</i>	%	negativní	World Bank, 2015c
Společný obchod	Bilaterální obrat obchodu mezi zeměmi	<i>trade</i>	USD	pozitivní	United Nations, 2017

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle teorií od Ahmed a Matínez-Zarzoso (2015); Luetha a Ruiz-Arranz (2006); Stojanov a Novosák (2008).

Rozdílné ekonomické úrovně zdrojových a cílových zemí byly v této práci vyjádřeny výší HDP v přepočtu na osobu v USD (World Bank, 2016b). Na výši remitencí by HDP per capita u zdrojových zemí mělo působit pozitivně, tedy čím bohatší je zdrojová země, tím vyšší z ní odesílají migranti remitence. Naopak, v případě HDP per capita pro cílové země remitencí by měl být vliv negativní. Teorie říká, že z chudších zemí mají migranti větší důvod k odchodu za lepšími pracovními podmínkami (Luetha a Ruiz-Arranz, 2006). V úvahu je třeba ale také vzít teorii, že nejčastějšími pracovními migranty jsou lidé ze zemí střední příjmové skupiny (Portes, 1976).

Proměnná společné náboženství by měla být dle teorie pro výši remitencí pozitivní a významná. Nejdříve byla vyjádřena jako dummy proměnná: pokud bylo majoritní náboženství v obou zemích stejné (tedy islám), byl tento pár označen 1, v opačném případě 0 (CIA, 2016). Později pak byla tato proměnná nahrazena absolutními počty muslimů ve zdrojových a cílových zemích, aby byly vzaty v úvahu muslimské menšiny, které jsou však v některých zemích z hlediska absolutního počtu velmi rozsáhlé (Muslimpopulation, nedatováno). Například v Indii je většinovým náboženstvím hinduismus, ale muslimská menšina zde čítá až 180 milionů, což je více než veškeré obyvatelstvo Pákistánu (The Economist, 2014). Právě vzhledem k tomu, že největší absolutní objemy remitencí i migrantů jsou pro muslimské země GCC spojené právě s Indií, bylo uvažováno o zařazení výše uvedené proměnné (tj. absolutní počty muslimů v destinacích remitencí). Nakonec však byla zvolena obvyklejší proměnná, která vyjadřuje podobnost obou zemí v páru z hlediska dominantního náboženství v GCC, tedy islámu. Proměnná *muslim_index* byla vytvořena jako součin podílu muslimů na celkové populaci zemí původu a podílu muslimů na celkové populaci destinací. Čím více se její hodnota blíží jedné, tím více jsou si země z hlediska dominantního náboženství (tj. islámu) podobné.

Další proměnnou s pozitivním vlivem na výši remitencí je počet migrantů v zemi. Z důvodu metodologie Světové banky však nemohla být vyjádřena v absolutních hodnotách, jelikož zkreslovala analýzu. Odhady hodnot remitencí, se kterými pracuje i předkládaná analýza, totiž z velké části vychází právě ze stavu migrantů v zemi. Stav migrantů byly tedy přepočteny na populaci zdrojových zemí (GCC), aby vyjádřily podíl migrantů na celkové populaci zdrojové země. Zároveň tak byla kontrolována a vzata do úvahy populace zdrojové země. (World Bank, 2016b)

Údaje o nákladech na transfer remitencí pocházejí z webových stránek Světové banky, kde jsou k dohledání aktuální procentuální náklady na transfer 200 USD. Nejnižší transfer vůbec patří koridoru Saúdská Arábie – Nepál, kde migranti zaplatí ze zasílané částky pouze 1,45 %. Nejnákladnější je zasílání remitencí ze Saúdské Arábie do Myanmaru, kde náklady na transfer činí 12,41 % (World Bank, 2015c). Největší rozdíly v hodnotách vysvětlujících proměnných byly znatelné u bilaterálních stavů migrantů. Od 668 afghánských migrantů v Bahrajnu až po více než 2,6 mil. indických migrantů ve Spojených arabských emirátech.

Bilaterální obrat obchodu vyjadřuje faktor společný obchod, který by měl mít pozitivní vliv na výši remitencí. Vypočítán je z celkového ročního exportu ze zemí GCC do JV a J Asie a importu z těchto zemí zpět do zemí GCC. Jejich součtem je pak vytvořena proměnná *trade* vyjadřující celkový obrat obchodu. (United Nations, 2017)

3.2. Výsledky vícenásobné regrese

Regresní analýza byla provedena s průřezovými daty zprůměrovanými za období 2010 až 2015. Za účelem posouzení kolektivního i jednotlivého vlivu proměnných na objemy remitenčních toků ze zemí GCC do zemí jižní a jihovýchodní Asie byly sestaveny 4 níže popsané modely:

Tabulka 11 Výsledky regresní analýzy

Závislá proměnná: hodnota bilaterálních remitencí (log)				
Proměnná/ model	(1)	(2)	(3)	(4)
HDP per capita origin (log)		-0,250 (0,290)	-0,291 (0,267)	0,006 (0,290)
HDP per capita destination (log)		-0,766 ** (0,289)	-0,894 *** (0,268)	-0,541 * (0,314)
Podíl migrantů (log)	0,859 *** (0,095)	0,643 *** (0,122)	0,709 *** (0,129)	0,192 (0,234)
Muslim index (ln)			-0,293 ** (0,113)	-0,275 ** (0,120)
Náklady na transfer (log)				-0,536 ** (0,252)
Společný obchod (log)	0,202 ** (0,077)	0,297 *** (0,068)	0,325 *** (0,066)	0,382 *** (0,120)
Konstanta	5,256 *** (1,619)	11,037 *** (3,478)	11,651 *** (3,083)	4,097 (4,039)
R²	0,660	0,711	0,747	0,540
Počet pozorování	46	46	46	31
Poznámka: uvedeny jsou koeficienty pro každou proměnnou a v závorce robustní směrodatné chyby. Statistická významnost je vyjádřena *** 1% hladina významnosti, ** 5% hladina významnosti, * 10% hladina významnosti. Diagnostika regrese identifikovala dva regresní outliery. Jednalo se o páry sae_afg a sau_afg, které byly z analýzy odstraněny.				

Zdroj: Vytvořeno autorkou.

Vysvětlovaná proměnná byla zlogaritmována, aby bylo sníženo riziko potenciální heteroskedasticity. Vysvětlující proměnné byly logaritmičticky transformovány, aby byla zajištěna alespoň přibližná parciální linearita vztahů mezi vysvětlovanou a konkrétní vysvětlující proměnnou. Vzhledem k tomu, že všechny použité proměnné jsou logaritmičticky upravené, platí při interpretaci regresních koeficientů, že když se x_1 změní o procento, y se změní o β_1 procent apod., ceteris paribus (za jinak stejných okolností, tj. držíme-li ostatní proměnné konstantní).

Do modelu 1 byly zařazeny pouze dvě vysvětlující proměnné, a to podíl migrantů a společný obchod. Modelem bylo vysvětleno 66 % závislé proměnné. Proměnná podíl migrantů byla významná na 1% hladině významnosti s pozitivním vlivem na vysvětlovanou proměnnou. Společný obchod měl taktéž pozitivní vliv na 5% hladině významnosti. Platí tedy, že se zvýšením hodnoty proměnných vzrostou i remitenční toky. Výsledky prvního modelu se shodují s teoretickými předpoklady o jejich vlivu.

Do modelu 2 byly navíc přidány proměnné HDP per capita pro zdrojové i cílové země. Tímto modelem bylo vysvětleno 71 % variability závislé proměnné. Proměnné z předchozího modelu, tedy podíl migrantů a společný obchod byly významné na 1% hladině významnosti s očekávaným pozitivní směrem. Koeficient pro HDP per capita pro obě skupiny zemí vyšel negativně. Hodnota koeficientu pro HPD per capita pro destinace remitencí vyšla podle očekávání záporně a byla významná na 5% hladině významnosti. Záporný koeficient však nebyl očekáván u HDP per capita pro origin (cílové země), nicméně tato proměnná nebyla pro vysvětlení statisticky významná, tudíž nemá smysl její směr interpretovat.

V modelu 3 přibyla proměnná muslim index s výsledným negativním vlivem na 5% hladině významnosti. Směr vlivu této proměnné měl být dle teorie opačný. Koeficienty ostatních proměnných se v porovnání s modelem 2 téměř nezměnily (stejný směr vlivu na stejné hladině významnosti). Jedinou výjimkou bylo zvýšením hladiny významnosti pro proměnnou HDP per capita destinací remitencí na 1 %. Výše popsaným modelem bylo vysvětleno 74,7 % variability závislé proměnné.

Model 4 vycházel z modelu 3, jeho výsledky však byly významně pozměněny přidáním proměnné náklady na transfery. Stalo se tak především kvůli snížením počtu pozorování ze 46 (u všech předchozích modelů) na 31. Proměnná náklady na transfer vyšla dle očekávání záporně na 5% hladině významnosti. Proměnná náklady na transfer vyšla dle očekávání záporně a významná na 5% hladině významnosti. Statická významnost ostatních proměnných (kromě společného obchodu) však klesla. Nejvýrazněji pak u proměnné podíl migrantů, která vyšla statisticky nevýznamná (přesto, že ve všech ostatních modelech byla významná na 1% hladině významnosti).

3.3. Diskuse regresních výsledků a limity analýzy

Kritickou proměnnou, která v analýze nevychází podle teoretických očekávání, je proměnná vyjadřující společné náboženství, tedy *muslim index*. Záporné koeficienty této proměnné lze do určité míry přisoudit nižšímu počtu pozorování (k dispozici jsou data pro 48, resp. po odstranění vlivných pozorování pro 46 párů z celkového množství 108 párů). Přesto však bylo vhodné proměnnou do regrese zařadit, protože dle teorie se jedná o potenciálně vlivný faktor. Proto také byla při tvorbě statistického modelu vyvinuta snaha vyjádřit společné náboženství pomocí několika proměnných (výše popsaných). Ve všech případech však byl výsledek stejný: negativní a statisticky významný koeficient.

Podíl migrantů z konkrétní destinace remitencí ve zdrojové zemi remitencí (GCC) je pozitivní a statisticky významný ve všech modelech kromě posledního, což však bylo pravděpodobně způsobeno nižším počtem pozorování v důsledku přidání proměnné měřící náklady na transfer remitencí.

Proměnná *trade* je pozitivní a statisticky významná alespoň na 5% hladině významnosti ve všech modelech, remitence tedy do značné míry kopírují obrat vzájemných obchodních toků. Náklady na transfer jsou dle očekávání negativním determinantem remitencí: proměnná je významná na 5% hladině významnosti, je však nutné zdůraznit, že její přidání do modelu vedlo ke snížení počtu pozorování. HDP per capita cílových zemí remitencí má na závislou proměnnou negativní vliv, což je rovněž v souladu s teorií, podle které pracovní migranti pochází z ekonomicky chudších zemí, do kterých pak remitence proudí. Naopak oproti předpokladům HDP per capita zdrojových zemí remitencí (tedy GCC) není pro objemy remitencí statisticky významný. To však nemusí být úplně překvapivý výsledek, vzhledem k tomu, že všechny státy GCC jsou relativně podobně bohaté s velkým počtem zahraničních pracovníků ze sledovaného regionu.

I přes relativně logické závěry má předkládaná analýza určité limity, a proto je nutná obezřetnost při interpretaci získaných výsledků. Zaprvé, při práci s bilaterálními remitencemi je nezbytné brát v potaz skutečnost, že data jsou odhady vytvořené pomocí regrese na základě metodiky autorů Ratha a Shaw (Ratha a Shaw, 2007), mohou tedy obsahovat chyby měření, nepřesnosti a odlišnosti oproti skutečnosti (což je navíc komplikováno existencí a významností neformálních remitenčních kanálů). Regresní analýza navíc pracovala pouze s nenulovými remitenčními toky, jejich nulové hodnoty v potaz nebrala (v takovém případě by totiž bylo nutné i pro průřezová data použít komplikovanější regresní metodu, například model tobit).

Obezřetnost je však třeba i při práci s dalšími proměnnými. Například proměnná indikující podobnost náboženství (islámu) mezi zemí původu a destinací remitencí musela být vzhledem k neexistenci mikro-dat o migrantech založena na makro-datech (za státy). Taková hrubá aproximace pak může pravděpodobně být hlavním důvodem neočekávaných výsledků této proměnné. S nedostatkem dat se analýza potýkala při práci s proměnnou náklady na transfer remitencí, která byla v databázi Světové banky k dispozici pouze pro nejvýznamnější remitenční koridory. Právě kvůli snížení negativního vlivu chybějících pozorování pro různé proměnné byla data průměrována za delší časové období.

Jednou z možností, jak analýzu dále zlepšit a zpřesnit, mohou představovat panelová data (namísto průřezových) a využití tzv. gravitačního modelu, který (podobně jako předkládaná práce) bere v potaz jak vlastnosti na straně zemí původu remitencí, tak vlastnosti destinací remitencí (a navíc také jejich vzájemné vztahy). Současně by taková analýza mohla pracovat i s nulovými hodnotami remitenčních toků. Je však velmi pravděpodobné, že i v tomto případě by se výzkumník potýkal s problémem nedostatku dat.

Závěr

Finance v podobě remitencí jsou velkým přínosem pro rodiny emigrantů, a to nejen v rozvojových zemích. Jejich význam se bude ve světě s největší pravděpodobností nadále zvyšovat. Jednou z překážek v růstu objemu remitenčních toků jsou vysoké náklady na převod remitencí, které by však s ohledem na limit daný udržitelnými rozvojovými cíli neměly výrazně narůstat. Dalším přínosem remitencí je také skutečnost, že jsou zacíleny přímo k rodinám, které je využijí, jak nejlépe mohou (resp. jak samy chtějí). Často bývají využity na přímou spotřebu, v ideálním případě jsou však investovány do vzdělávání nebo vlastního podnikání. Remitence ale nemají pouze pozitivní vlivy. Nejvíce probíraným negativem spojeným s ekonomickou migrací je odchod vzdělaných pracovníků do zahraničí a snižování nabídky práce ze strany financovaných domácností, které dále nemají potřebu přinášet další finance do rodinného rozpočtu.

V první části práce byly představeny teoretické determinanty ovlivňující výši remitencí, které byly prakticky ověřeny v poslední kapitole regresní analýzou na konkrétních geografických oblastech Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asie. Dle expertů z ekonomických organizací jsou důležitými determinanty absolutní počty migrantů, rozdílné ekonomické prostředí, vzdálenost mezi zeměmi, výše nákladů na remitování nebo shodné charakteristické rysy zemí, například v oblasti kultury, náboženství či jazyka. Některé další teoreticky vlivné faktory však s ohledem na v práci analyzované regiony již předem ztratily na významu. Jedná se například o společnou koloniální minulost, která mezi zeměmi jižní a jihovýchodní Asie a zeměmi Perského zálivu neexistuje. Stejně tak nemohla být použita ani proměnná indikující společné hranice, či společný jazyk (jelikož ani jedna ze zemí přijímající remittance nepoužívá arabštinu).

V další kapitole byly popsány trendy ve vývoji objemů remitenčních toků, jejichž nárůst je ve světě nejpatrnější v posledních dvou desítkách let, ve zkoumané oblasti pak nejvíce v posledních deseti letech. Tento trend je často spojován s globalizací světa, rozvojem technologií a liberalizací světového obchodu, které zapříčinily nárůst celosvětové migrace, zvláště pak pro remittance tak důležité migrace pracovní síly. Podíl zahraničních pracovníků na populacích zemí Perského zálivu je také výrazným rysem, který z nich dělá zajímavé objekty pro zkoumání remitencí. Ve čtyřech případech (z šesti) imigranti vysoce převyšují domácí obyvatelstvo.

Remitence odeslané ze zemí Perského zálivu jsou pro oblast jižní a jihovýchodní Asie velmi důležitým zdrojem financí. Tři čtvrtiny remitencí odeslaných do jižní a jihovýchodní Asie přišly z šesti zemí GCC. Například v Nepálu tvoří příchozí remitence třetinu HDP státu, čímž se řadí mezi země nejvíce ovlivněné remitencemi na světě. Zásadní jsou zde především remitence přicházející od imigrantů v Saudské Arábii a Spojených arabských emirátů. Celkově lze navíc konstatovat, že remitenční koridory mezi oblastí Perského zálivu a jižní a jihovýchodní Asií se z velké části shodují s migračními koridory. Navíc remitenční koridory ve zkoumané oblasti patří mezi ty s nejnižšími náklady na převod remitencí na celém světě.

Cílem práce bylo také zkoumání determinantů ovlivňujících výši remitencí v analyzované oblasti. Praktická kapitola navázala jak na poznatky popisující trendy remitenčních toků, tak především na podkapitulu popisující teoreticky vlivné determinanty remitencí. Faktory remitencí ve zkoumané oblasti byly analyzovány prostřednictvím vícenásobné regrese, jež byla provedena ve statistickém programu STATA.

Mezi významné determinanty remitencí ze zemí GCC do jižní a jihovýchodní Asie patří zejména podíl migrantů z cílových zemí remitencí na populaci zemí GCC, obrat vzájemného obchodu (obě proměnné v pozitivním směru), HDP per capita v destinacích remitencí a náklady na transfer remitencí (obě proměnné v negativním směru). U všech těchto proměnných lze konstatovat, že jejich významnost i směr vlivu je v souladu s teorií i dosavadními empirickými výzkumy.

Oproti teorii a očekávání (pozitivní vliv) HDP per capita v zemích GCC není statisticky významným determinantem výše remitencí. Tento výsledek však není zásadně překvapující, neboť všechny státy GCC jsou relativně podobně bohaté s velkým počtem zahraničních pracovníků ze sledovaného regionu, tudíž variabilita či rozdílnost mezi nimi není v tomto ohledu nikterak zásadní. Překvapením je však statisticky významný negativní vliv proměnné indikující náboženskou podobnost (z hlediska islámu). Pravděpodobnou příčinou nesouladu s teorií a očekáváním je neexistence a nedostatek vhodných dat k aproximaci vlivu náboženství v tomto konkrétním kontextu. I přes to, že má práce má určité metodické limity a potýkala se s problémem existence a dostupnosti dat, její výsledky víceméně souhlasí s teorií i dosavadními empirickými výzkumy problematiky remitencí.

Seznam literatury

- Agresti, A. a B. Finlay. 2007. *Statistical methods for the social sciences*. N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Ahmed, J. a I. Martínez-Zarzoso. 2015. Do transfer costs matter for foreign remittances? A gravity model approach. *Economics Discussion Papers, No 2015-12*. Kiel Institute for the World Economy.
- Amuedo-Dorantes, C. et al. 2005. On the remitting patterns of immigrants: Evidence from Mexican survey data. *Economic Review*, 1(20), s. 37–58. Federal Reserve Bank of Atlanta
- Bryndová, L. 2016. *Remittance jako nástroj boje proti chudobě v Africe*.
<<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1734-remittance-jako-nastroj-boje-proti-chudobe-v-africe.htm>>
- Carling, J. 2005. *Migrant remittances and development cooperation*. Oslo: International Peace Research Institute.
- CIA. 2014. Country Comparison : Crude Oil – Production. *World Factbook*.
<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2241rank.html>>
- CIA. 2016. *World Factbook*. <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html> >
- De Bel-Air, F. 2013. The Demographic and Economic Framework of Migration in Kuwait. Gulf Labour Markets and Migration: *Explanatory Note No. 1/2013*.
<http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/32155/GLMM%20ExpNote_01-2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- De Bel-Air, F. 2014a Demography, Migration and Labour Market in Saudi Arabia. Gulf Labour Markets and Migration: *Explanatory Note No. 1/2014*.
<http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/32151/GLMM%20ExpNote_01-2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- De Bel-Air, F. 2014b Demography, Migration and Labour Market in Qatar. Gulf Labour Markets and Migration: *Explanatory Note No. 8/2014*.
<http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/32431/GLMM_ExpNote_08-2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- De Bel-Air, F., 2015a Demography, Migration and the Labour Market in Bahrain. Gulf Labour Markets and Migration: *Explanatory Note No. 6/2015*.
<http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/35882/GLMM_ExpNote_06_2015.pdf?sequence=1>
- De Bel-Air, F. 2015b. Demography, Migration and Labour Market in the UAE. Gulf Labour Markets and Migration: *Explanatory Note No. 7/2015*.
<http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/36375/GLMM_ExpNote_07_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- De Bel-Air, F. 2015c. Demography, Migration and Labour Market in Oman. Gulf Labour Markets and Migration: *Explanatory Note No. 9/2015*.
<http://gulfmigration.eu/media/pubs/exno/GLMM_EN_2015_09.pdf>
- Docquier, F. a A. Marfouk. 2006. *International migration by education attainment 1990–2000*.
<<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN022366.pdf>>
- Harmáček, J. 2015. *Manuál předmětu základy aplikované statistiky*. Olomouc: Katedra rozvojových studií PřF UP.
- Kapur, D. 2004. Remittances: The New Development Mantra? *G24 Discussion Paper No 29*. Harvard University, Center for Global Development.
- Lueth, E. A M. Ruiz-Arranz. 2009. A Gravity Model of Workers' Remittances. *IMF Working Paper 6(290)* <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06290.pdf>>
- IMF. 2009. *International transactions in remittances : guide for compilers and users*. Washington DC: International Monetary Fund.
- Maimbo, S. M. et al. 2005. *Migrant Labor Remittances in South Asia*. Washington DC: The World Bank.
- Malit, F. a G. Naufal. 2016. Taxing Remittances: Consequences for Migrant Labour Populations in the GCC Countries. Gulf Labour Markets and Migration: *Explanatory Note No. 01/2016*. <http://gulfmigration.eu/media/pubs/exno/GLMM_EN_2016_01.pdf>
- Mayer, T. a S. Zignago, 2011. Notes on CEPII's distances measures: the GeoDist Database. *CEPII Working Papers 2011-25*.
- MZV. 2017. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. <<http://www.mzv.cz/jnp/>>

- Mohapatra, S. et al. 2010. Outlook for Remittance Flows 2011-12: Recovery After the Crisis, But Risks Lie Ahead. *Migration and Development Brief*, 13. Washington DC: World Bank. <<http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1110315015165/MigrationAndDevelopmentBrief13.pdf>>
- Muslimpopulation. Nedatováno. <<http://www.muslimpopulation.com/World/>>
- Okruhlik, G. a P. Conge. 1997. National Autonomy, Labor Migration, and Political Crisis: Yemen and Saudi Arabia. *Middle East Journal*.
- OPEC. 2016. *Member Countries*. <http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm>
- Portes, A. 1976. Determinants of the Brain Drain. *The International Migration Review* 10, 489–508.
- Ratha, D. a W. Shaw. 2007. South-South Migration and Remittances. *Working Paper No. 102*. Washington, DC: World Bank. <<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6733> License: CC BY 3.0 IGO.”>
- Ratha, D. 2007. *Leveraging Remittances for Development*. Washington DC: Migration Policy Institute, World Bank.
- Ratha, D. et al. 2016. *Migration and Remittances Factbook 2016*. 3. vyd. Washington, DC: World Bank Publications.
- Stojanov, R. a J. Novosák. 2008. Migrace místo pomoci? Remitence a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje. *Mezinárodní vztahy*, 1(43).
- Stojanov, R., Strielkowski, W., Drbohlav, D. 2011. Pracovní migrace a remitence : současné trendy v době ekonomické krize. *Geografie*, 4(116). <http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2012/01/g11-4-1stojanov_strielkowski_drbohlav.pdf>
- World Bank. 2010. Outlook for Remittance Flows 2010-2011. *Migration and Development Brief*, 12. Washington DC: World Bank.
- World Bank. 2014. Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook. *Migration And Development Brief*, 23. Washington DC: World Bank. <<http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1288990760745/MigrationandDevelopmentBrief23.pdf>>

- World Bank. 2015a. Bilateral Remittances Matrices. *Migration and Remittances Data*. <<https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>>
- World Bank. 2015b. Migration data. *Migration and Remittances Data*. <<https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>>
- World Bank. 2015c. Remittance Prices Worldwide. *Country Corridors*. <<https://remittanceprices.worldbank.org/en/countrycorridors>>
- World Bank. 2016a. *GDP per capita (current US\$)*. <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>>
- World Bank. 2016b. *World Bank Open Data*. <<http://data.worldbank.org/>>
- The Economist. 2014. *Why India's Muslims are so moderate*. <<http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/09/economist-explains-3>>
- UNDP. 2011. *Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty: Remittances*. New York: Bureau for Development Policy.
- United Nations. 2014a. *Migration profiles: Bahrain* <<https://esa.un.org/migmgprofiles/indicators/files/Bahrain.pdf>>
- United Nations. 2014b. *Migration profiles:Kuwait* <<https://esa.un.org/migmgprofiles/indicators/files/Kuwait.pdf>>
- United Nations. 2014c. *Migration profiles: Oman* <<https://esa.un.org/migmgprofiles/indicators/files/Oman.pdf>>
- United Nations. 2014d. *Migration profiles: Qatar* <<https://esa.un.org/migmgprofiles/indicators/files/Qatar.pdf>>
- United Nations. 2014e. *Migration profiles: Saudi Arabia* <<https://esa.un.org/migmgprofiles/indicators/files/SaudiArabia.pdf>>
- United Nations. 2014f. *Migration profiles: United Arab Emirates* <<https://esa.un.org/migmgprofiles/indicators/files/UAE.pdf>>
- United Nations. 2017. *UN Comtrade Database*. <<https://comtrade.un.org/data>>
- Vinokur, A. 2006. Brain migration revisited. *Globalisation, Societies and Education*, 1(4).